

Katarina Koivusipilä

Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa

Monikulttuurisen lapsen itsetunnon tukeminen päiväkodissa

Opinnäytetyö

Syksy 2017

SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Sosionomi (AMK)

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveysala

Tutkinto-ohjelma: Sosiaalialan koulutusohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Katarina Koivusipilä

Työn nimi: Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa: Monikulttuurisen lapsen itsetunnon tukeminen päiväkodissa

Ohjaaja: Katariina Perttula

Vuosi: 2017

Sivumäärä: 47

Liitteiden lukumäärä: 1

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, minkälaisia kokemuksia kasvattajilla on monikulttuuristen lasten itsetunnon tukemisesta päiväkodissa. Selvitän miten monikulttuurisuus näkyy päiväkodin arjessa; minkälaisia haasteita se tuo mukanaan ja kuinka se puolestaan rikastuttaa päivittäistä varhaiskasvatusta. Osana tutkimusta perehdyn myös siihen kokevatko kasvattajat, että monikulttuurisuus on otettu riittävästi huomioon varhaiskasvatuksen sisällön suunnittelussa. Tutkimuksella pyritään selvittämään, olisiko tähän tarvetta kiinnittää tarkempaa huomiota monikulttuuristen lasten edun toteutumiseksi.

Tutkimus on laadullinen ja aineistonkeruu on suoritettu kyselynä. Tutkimuksen yhteistyökumppaneina toimi yhteensä kaksi eri päiväkotia ja vastauksia palautui yhteensä kuusitoista.

Tutkimustuloksista voidaan päätellä, että kasvattajat näkevät monikulttuurisuuden ilmenemisen usealla eri tavalla ja monikulttuuriset lapset ja perheet ovat iso osa päiväkodin arkea. Erilaiset kulttuuri- ja kielitaustat näkyvät arjessa, mutta myös suomen kielen opettelua pidetään isona osana. Kotimaisen kielen opettelu rinnalla kasvattajat pitävät kuitenkin tärkeänä myös oman äidinkielen sekä kulttuuritaustan tukemista ja säilyttämistä.

Tutkimuksen mukaan monikulttuurisuus tuo uusia ulottuvuuksia toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen sekä opettaa lapsille erilaisuudesta jo päiväkotiyhteisössä. Isoimmaksi monikulttuurisuuden tuomaksi haasteeksi nostettiin kommunikointivaikeudet vanhempien kanssa. Itsetuntoa tukeväksi menetelmäksi nostettiin lapsen kokonaisvaltainen tukeminen erityisesti sopeutumisprosessin aikana. Kasvattajat kokevat monikulttuurisuuden olevan esillä varhaiskasvatuksen sisällön suunnittelussa, mutta osa toivoisi sen esiintyvän enemmän.

Avainsanat: monikulttuurisuus, itsetunto, varhaiskasvatus

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Services

Author/s: Katarina Koivusipilä

Title of thesis: Multiculturalism in Early Childhood Education: Supporting the Self-Esteem of a Multicultural Child in Kindergarten

Supervisor(s): Katariina Perttula

Year: 2017

Number of pages: 47

Number of appendices: 1

The purpose of this thesis was to investigate what kind of experiences kindergarten employees have of supporting the self-esteem of multicultural children in kindergarten. The aim is also to clarify how multiculturalism manifests in daily day-care; how it challenges the kindergarten employees and how it enriches the early childhood education.

A part of this research is also to investigate if kindergarten employees find that multiculturalism has been sufficiently taken into account when planning the early childhood education and care curriculum. With this research, I try to find out if more attention should be paid to enhance the interests of multicultural children.

This study was conducted as a qualitative research and the data has been collected through a questionnaire. There were two kindergartens as partners in cooperation and there were sixteen replies.

Based on the results of the study, it can be concluded that the kindergarten employees see the existence of multiculturalism in various ways, and multicultural families and children are a major part of everyday life in kindergarten. Different kinds of cultural and linguistic backgrounds are featuring the weekdays, yet learning Finnish is considered a big part of the early childhood education. In addition to learning Finnish, the kindergarten employees consider supporting the learning of children's own mother tongue and knowing their own cultural background to be important.

Based on the results of this study, multiculturalism brings new dimensions to organizing and putting educational activities into practice. It also teaches the children in their first years the differences between people and cultures. The biggest challenge about multiculturalism was brought out as communication problems with parents. As a self-esteem supporting method, it was highlighted the complete support of the child, especially during the integration. Kindergarten employees experience that multiculturalism is well considered in early childhood education and care curriculum, but it could have more importance in the future.

Keywords: multiculturalism, self-esteem, early childhood education

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	1
Thesis abstract.....	2
SISÄLTÖ.....	3
1 JOHDANTO.....	5
2 TUTKIMUKSEN LÄHTOKOHDAT.....	6
2.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet.....	6
2.2 Aikaisempia tutkimuksia.....	6
3 MONIKULTTUURISUUDEN MONET ULOTTUVUUDET.....	9
4 MONIKULTTUURINEN VARHAISKASVATUS.....	12
4.1 Monikulttuurisuus varhaiskasvatussuunnitelmassa.....	12
4.2 Varhaiskasvattajan monikulttuurisuusosaaminen.....	13
4.3 Monikulttuurisuus osana päiväkodin arkea.....	14
5 ITSETUNNON RAKENTUMINEN.....	16
5.1 Lapsi kehittyy yhteydessä toisiin ihmisiin.....	17
5.2 Kotikasvatus lapsen itsetunnon pohjana.....	18
5.3 Monikulttuurisen lapsen itsetunnon kehitystä uhkaavia tekijöitä.....	20
5.4 Heikon itsetunnon vaikutus yksilöön.....	20
5.5 Itsetunnon merkitys lapselle ja hänen tulevaisuudelleen.....	22
6 ITSETUNNON TUKEMINEN.....	23
6.1 Aikuinen tärkeässä roolissa.....	24
6.1 Monikulttuurisuuden huomioiminen itsetunnon tukemisessa.....	24
7 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	26
7.1 Tutkimusmenetelmä.....	26
7.2 Tutkimuksen kulku.....	26
7.3 Aineistonkeruu.....	27
7.4 Sisällönanalyysi.....	28
7.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	29
8 TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	31
8.1 Monikulttuurisuuden näkyminen päiväkodin arjessa.....	31

8.2 Monikulttuurisuus kasvatustyön rikastuttajana	33
8.3 Monikulttuurisuuden tuomat haasteet	34
8.4 Erityistarpeet monikulttuurisen lapsen itsetunnon tukemisessa	35
8.5 Monikulttuurisuuden huomioiminen varhaiskasvatuksen sisällön suunnittelussa	37
9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	39
LÄHTEET	43
LIITTEET	47

1 JOHDANTO

Monikulttuurisuus on nykyisin yhä suurempi osa suomalaista yhteiskuntaa. Maahanmuutto on lisääntynyt viime vuosina ja tuonut mukanaan eri kulttuurien edustajia kotimaahan. Lisääntynyt monikulttuurisuus näkyy kaikissa sosiaalialan sektoreiden asiakasryhmissä.

Varhaiskasvatus on yksi näitä alueita, joissa monikulttuurisuus on arkipäivää. Varhaiskasvatuksen ja päivähoitopalveluiden tärkeänä tehtävänä on maahanmuuttajalasten sosiaalisen hyvinvoinnin ja kotiutumisen edistäminen, vahvistaminen ja turvaaminen. (Remsu 2006, 3.)

Monikulttuurisuus rikastuttaa päiväkodin arkea monipuolisesti, mutta tuo myös mukanaan omanlaisia haasteita. Kasvattajilta odotetaan kulttuurien tuntemusta ja moninaisuuden ymmärtämistä monikulttuurisen kasvatuskumppanuuden tukemiseksi. Lastentarhanopettajan kelpoisuuden omaavat sosionomit tuovatkin arvostettua ja monipuolista osaamista varhaiskasvatuksen kentälle; monikulttuuriset asiakkaat ovat merkittävä osa kokonaiskuvaa, ja sosionomilla tulee täten olla valmiudet heidän kanssaan työskentelyyn.

Itsetunto monessa muodossaan on tärkeä osa lapsen normaalia kasvua ja kehitystä. Monikulttuurisella lapsella kasvuolosuhteet ovat erilaiset verrattuna yksikulttuurisiin lapsiin ja opinnäytetyössäni tutkin päiväkodin monikulttuurista arkea rikkauksien ja haasteiden näkökulmasta sekä itsetunnon tukemista.

Teoriaosuudessa avaan monikulttuurisuuden laajaa käsitettä sekä sitä, miten se mahdollisesti näkyy päiväkodissa. Määrittelen myös itsetuntoa sekä sen rakentamista ja tukemista. Tutkimusosuuden aineistonkeruun olen toteuttanut kyselynä (Liite 1.) ja tutkimuksen tuloksia analysoin opinnäytetyöni loppuosassa.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTOKOHDAT

2.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli perehtyä päiväkodissa esiintyvään monikulttuurisuuteen sekä erityisesti tämän ryhmän lasten itsetunnon tukemiseen. Opinnäytetyössäni monikulttuurisella lapsella tarkoitetaan lasta, jonka vähintään toinen vanhempi on vieraasta kulttuurista. Tutkimukseeni osallistui kahden päiväkodin varhaiskasvattajia kyselyyn vastaamalla. Monikulttuuristen lasten itsetunnon tukeminen päiväkodissa on vähemmän tutkittu aihe, joten koen tutkimukseni tärkeänä uutta tietoa tuottavana lähteenä.

Opinnäytetyössäni pyrin tutkimukseni kautta selvittämään sitä, minkälaisia kokemuksia kasvattajilla on monikulttuuristen lasten itsetunnon tukemisesta päiväkodissa. Selvitän, miten monikulttuurisuus näkyy päiväkodin arjessa; minkälaisia haasteita se tuo mukanaan ja kuinka se puolestaan rikastuttaa päivittäistä varhaiskasvatusta.

Osana tutkimusta perehdyn myös siihen, kokevatko kasvattajat, että monikulttuurisuus on otettu riittävästi huomioon varhaiskasvatuksen sisällön suunnittelussa. Tutkimuksen avulla saadaan siis ajankohtaista tietoa työkentän nykytilanteesta ja pyrin tutkimuksellani selvittämään, olisiko tähän tarvetta kiinnittää tarkempaa huomiota monikulttuuristen lasten edun toteutumiseksi.

2.2 Aikaisempia tutkimuksia

Monikulttuuristen lasten itsetunnon tukemista on tutkittu vähäisesti, mikä oli mielenkiintoinen lähtökohta aloittaa myös omaa tutkimustani. Yleisemmällä tasolla tutkimuksia esimerkiksi monikulttuurisuudesta varhaiskasvatuksessa sekä sopeutumisprosessista löytyy runsaammin. Tässä alaluvussa esittelen muutamia aihepiirien aikaisempia tutkimuksia sekä tuloksia joihin olen itse tutustunut tarkemmin.

Littunen (2012) on tutkinut monikulttuurisen varhaiskasvatuksen toimintatapoja sellaisissa päiväkodeissa, joissa on paljon maahanmuuttajataustaisia lapsia ja

joissa monikulttuuriseen varhaiskasvatukseen on panostettu. Tavoitteena oli selvittää eroaako monikulttuuristen päiväkotien arki ja toimintatavat muista päiväkodeista. Tutkimusta varten oli haastateltu yhdeksää päiväkodin työntekijää, jotka työskentelivät kolmessa eri päiväkodissa. Tutkimuksesta selvisi, että varhaiskasvatus on samankaltaista jokaisessa päiväkodissa ja monikulttuurisuutta ilmenee toiminnassa ainoastaan erilaisina toimintatapoina. Lasta tuetaan oman äidinkielen kehityksessä, mutta samalla opetetaan myös valtaväestön kieltä. Tavoitteena on lapsen päiväkotiryhmään sekä vähitellen koko yhteiskuntaan integroituminen.

Kyrölän (2014) tutkimuksen tavoitteena on ollut perehtyä maahanmuuttajataustaisten lasten suomen kielen omaksumiseen kahdessa oppimisympäristössä, kotona ja päiväkodissa. Tutkimuksessa on keskitytty erityisesti sosiaaliseen ympäristöön, sekä miten sosionomi (AMK) voi tukea lapsen kasvua kaksikieliseksi sekä tarkastella sosiaalisten suhteiden vaikutuksia suomen kielen omaksumiseen. Kvalitatiivinen tutkimus toteutettiin monikulttuurisessa päiväkodissa lapsia havainnoimalla, vanhempia haastatteleamalla, arvioimalla lasten suomen kielen taitoa Kettu – testin avulla sekä erilaisissa luovan toiminnan menetelmillä. Tutkimukseen osallistui yhteensä seitsemän maahanmuuttajaperhettä. Tutkimuksesta selvisi yhteys lapsen äidin ja lapsen kielitasolla.

Paavola (2007) on tutkimuksessaan perehtynyt varhaiskasvattajien asenteisiin monikulttuurisuudesta sekä niiden toteutumiseen käytännössä. Tutkimuksessa esiopetuksen opettajat puhuivat periaatteellisella tasolla myönteisesti monikulttuurisuuskasvatuksesta ja monikulttuurisuudesta. Lapsen yksilöllinen huomioon ottaminen, lapsen taustan ja tarpeiden huomioon ottaminen sekä myönteinen suhtautuminen eri kulttuureihin koettiin keskeisinä periaatteina. Kasvatustyön eettisinä periaatteina ja opettamisen lähtökohtina mainittiin oikeudenmukaisuus, yksilöllisyys, reiluus, yhdenvertaisuus ja tasapuolisuus. Paavolan tutkimuksessa kävi ilmi, että opettajien yksikulttuuriset lähtökohdat tulivat kuitenkin esiin varsinaisessa esiopetuksen toteutusvaiheessa. Yksikulttuurisuutta havaittiin suunnittelussa, opetuksen sisällöissä ja arvioinnissa. Toisaalta opettajat toivat esille monikulttuurisen kasvatuksen lähtökohtia, mutta toisaalta opettajat toteuttivat toiminnassaan yksikulttuurista näkemystä.

Ojapuskan (2016) opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia millaisissa päiväkodin käytännöissä maahanmuuttajaperheet kaipaisivat opastusta päiväkodin henkilöstön, maahanmuuttajaperheiden sekä maahanmuuttokoordinaattorin näkökulmasta. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena teemahaastattelun kautta. Haastattelu toteutettiin viidelle päiväkodin työntekijälle, joilla oli kokemusta maahanmuuttajaperheistä asiakkaina, maahanmuuttokoordinaattorille sekä kolmelle päiväkodin asiakkaana oleville maahanmuuttajaperheille. Tutkimustuloksista nousi esille, että maahanmuuttajaperheillä ei ollut riittävästi tietoa päiväkodin käytännöistä ja arjesta varsinkaan päivähoiton alkuvaiheessa. Kokemusten mukaan päiväkodin käytäntöjen suhteen ilmeni paljon väärinkäsityksiä ja kaikki vastaajat olivat kokeneet kielimuurin haasteelliseksi. Eniten opastusta kaivattiin arjenkulusta, päivärytmistä, pukeutumisesta sekä päivähoiton maksujärjestelmästä. Ojapuska on opinnäytetyönsä tuotoksena kehittänyt oppaan päiväkodin käytännöistä maahanmuuttajaperheille. Tavoitteena on ollut oppaan julkaiseminen paperiversiona sekä sen käyttöönotto.

Sivula ja Turpeinen (2014) ovat tehneet opinnäytetyön maahanmuuttajaperheen tukemisesta varhaiskasvatuksessa Seinäjoella. Opinnäytetyö tehtiin kehittämistyönä ja tavoitteena oli tuottaa opas Seinäjoen varhaiskasvattajille monikulttuurisen kasvatustyön tueksi. Opinnäytetyötä varten haastateltiin maahanmuuttajaperheiden vanhempia, varhaiskasvattajia, päiväkodin johtajaa sekä aluejohtajaa. Haastattelun pohjalta Sivula ja Turpeinen saivat tietoa siitä millaista tietoa opinnäytetyössä ja oppaassa kaivattiin. Opinnäytetyön ja oppaan tarkoituksena oli tuoda varhaiskasvattajille tietoa siitä, miten tukea maahanmuuttajaperheitä kokonaisvaltaisesti.

3 MONIKULTTUURISUUDEN MONET ULOTTUVUUDET

Talibin (2002, 37) mukaan monikulttuurisuus ei ole uusi ilmiö suomalaisessa yhteiskunnassa. Rastaan, Huttusen ja Löytyn (2005, 20) mukaan yksinkertaisimmillaan sana monikulttuurisuus esittää, että yhteiskunnassa elää rinnakkain monta, kulttuuriltaan toisistaan poikkeavia ryhmiä. Monikulttuurisuutta käsiteltäessä on kuitenkin aina tärkeä määrittää, mitä sillä tarkoitetaan.

Koska emme kuitenkaan kykene käsittelemään edes murto-osaa Suomessa vaikuttavista kulttuurien moninaisuudesta, voidaan todeta, että monikulttuurisuuteen voidaan liittää ainakin seuraavat osa-alueet: maahanmuuttajat ja heihin liittyvät kysymykset, eri kieliin ja kulttuureihin liittyvät kysymykset, uskonnot ja maailmankatsomukset, sukupuolisdonnaisuus, seksuaalinen suuntautuminen, sosiaaliluokka, syrjäytyminen ja vammaisuus (Paavola & Talib 2010, 27).

Monikulttuurisuuden käsite on siis hyvin laaja. Opinnäytetyössäni tarkastelen monikulttuurisuutta tarkemmin monina erilaisina kulttuureina ja niiden välisinä suhteina varhaiskasvatuksen maailmassa. Opinnäytetyössäni puhun monikulttuurisuudesta nimenomaan maahanmuuttajiin liittyvien kysymysten näkökulmasta. Useassa käyttämässäni lähteessä käytetään monikulttuurisuuden synonyymina maahanmuuttajataustaisuudesta. Opinnäytetyössäni käytän kumpaakin käsitettä.

Opinnäytetyöni käsittää maahanmuuttajataustaisten vanhempien lapset sekä maahanmuuttajalapset alakäsitteineen. Kohderyhmään kuuluu siis Suomeen muuttaneita lapsia sekä Suomessa syntyneitä lapsia, joiden toinen tai molemmat vanhemmat ovat maahanmuuttajia. Tarkennan, että tutkimukseeni eivät kuulu saman kansallisuuden sisällä olevat lukuiset monikulttuuriset alaryhmät.

Varhaiskasvatuksen perusteiden (2005) mukaan terminä maahanmuuttajataustainen lapsi tai perhe on hiukan ristiriitainen käsite. Herää kysymys, kuinka kauan ihminen on maahanmuuttaja tai maahanmuuttajataustainen. Tällä hetkellä maahanmuuttajataustainen ja maahanmuuttaja ovat kuitenkin virallisesti käytettäviä termejä. Yhtenäisenä käsitteenä käytän opinnäytetyössäni monikulttuurisia lapsia.

Opinnäytetyöni kannalta koen tärkeäksi määritellä myös monikulttuurisuuden alakäsitteitä. **Maahanmuuttaja** yleiskäsitteenä kuvaa paluumuuttajia, pakolaisia, siir-

tolaisia ja turvapaikanhakijoita. Maahanmuuttaja on henkilö, joka on muuttanut maasta toiseen. Hän elää joko väliaikaisesti tai pysyvästi maassa, joka ei ole hänen syntymämaansa, mutta johon hän on luonut sosiaalisia siteitä. (Paavola & Talib 2010, 30 Maahanmuuttoviraston 2010 mukaan.)

Paluumuuttaja on Suomeen palaava ulkosuomalainen. Käsitettä voidaan soveltaa nykyisiin ja entisiin Suomen kansalaisiin. Jos henkilö itse tai toinen hänen vanhemmistaan tai vaihtoehtoisesti yksi hänen isovanhemmistaan on tai on aikanaan ollut syntyperäinen Suomen kansalainen, hän on Suomen kansalainen. (Paavola & Talib 2010, 30 Maahanmuuttoviraston 2010 mukaan.)

Pakolainen on maahan muuttanut henkilö, jolla on ollut alkuperäisessä lähtömaassaan syy pelätä joutuvansa vainotuksi joko rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteensä vuoksi. Pakolaisaseman saa henkilö, jolle jokin valtio antaa turvapaikan tai jonka UNHCR eli Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisasiain päävaltuutettu toteaa olevan pakolainen. (Paavola & Talib 2010, 30 Maahanmuuttoviraston 2010 mukaan.)

Siirtolainen on maahanmuuttaja, joka on muuttanut maasta toiseen pysyvästi tarkoituksenaan toimeentulon hankkiminen. Tällöin kotimaa on jätetty paremman tulevaisuuden ja toimeentulon toivossa. (Paavola & Talib 2010, 30 Maahanmuuttoviraston 2010 mukaan.)

Henkilö, joka pyytää suojaa tai oleskeluoikeutta vieraasta maasta, on **turvapaikanhakija**. Kun mahdollinen turvapaikka on myönnetty, saa ihminen pakolaisaseman. Pelkkä turvapaikanhakija ei vielä ole pakolainen. (Paavola & Talib 2010, 30 Maahanmuuttoviraston 2010 mukaan.)

Edellisten käsitteiden lisäksi monikulttuurisuutta voidaan lähestyä myös muista näkökulmista. Kielellisestä näkökulmasta katsottuna monikulttuurisia perhetyyppejä on useampia.

Perhe, jossa toinen vanhemmista puhuu samaa kieltä kuin asuinympäristö. Perhe, jossa molemmat vanhemmat puhuvat samaa vähemmistökieltä, mutta asuinympäristön kieli on jokin muu kieli. Perhe, jossa molemmat vanhemmat puhuvat eri kieltä äidinkielenään ja asuinympäristön kieli on niistä molemmista poikkeava, lapsi siis kasvaa

kolmen kielen vaikutuspiirissä. (Oksi-Walter, Roos & Viertola-Cavallari 2009, 99.)

Paavola ja Talib (2010, 26–27) esittävät, että monikulttuurisuudella viitataan aina jollakin tavalla ryhmien välisiin suhteisiin; valta- ja vähemmistöryhmien välisiin suhteisiin mutta myös vähemmistöryhmien keskinäisiin suhteisiin. Lisäksi monikulttuurisuuden liittyä rasismiin, suvaitsevaisuuteen ja ennakkoluuloihin liittyvät kysymykset.

4 MONIKULTTUURINEN VARHAISKASVATUS

Viime vuosien aikana monikulttuurisuus on tullut tutummaksi myös lasten maailmassa ja monikulttuurisuuden huomioimisesta puhutaan varhaiskasvatusta ohjaavissa kirjoissa. Päiväkodeissa tavataan yhä useammin maahanmuuttajataustaisia lapsia ja kulttuurinen moninaisuus on tullut osaksi myös lasten maailmaa. (Hujala & Turja 2016, 235; Hujala & Turja 2017, 236.) Päiväkodin monimuotoisuus rakentuu muun muassa erilaisista luonteenpiirteistä ja arvoista. Laaja kirjo kulttuureja ja uskontoja rikastuttaa päiväkodin arkea ja haastaa kyseenalaistamaan tuttuja toimintatapoja (Komi 2011, 10).

4.1 Monikulttuurisuus varhaiskasvatussuunnitelmassa

Varhaiskasvatuslain (2a §) mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on mm. ”6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa..” (L 8.5.2015/580). Lain mukaisesti varhaiskasvatustavoitteisiin kuuluu myös lasten oman kielen ja kulttuurin tukeminen yhteistyössä kyseisen kulttuurin edustajan kanssa (A 16.3.1973/239, 1a §).

Monikulttuuristuva yhteiskunta asettaa haasteita myös varhaiskasvatukselle (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 15). Yhtenä lähtökohtana suomalaisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pidetään lapsen oikeuksien sopimusta ja sen periaatteita (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005). Jokaisella tulee olla mahdollisuus kasvaa monikulttuurisessa yhteiskunnassa sekä oman kulttuuripiirinsä että suomalaisen yhteiskunnan jäseneksi. (Hujala & Turja 2016, 36.)

Talibin (2002, 37) mukaan monikulttuurinen kasvatus pyrkii edistämään kulttuurista moniarvoisuutta ja sosiaalista tasa-arvoa. Tärkeä kivijalka varhaiskasvatukselle on lapsen yksilöllinen kohtaaminen huomioiden hänen tarpeensa, perhekulttuurinsa ja persoonallisuutensa. Lapsella on oikeus tulla kohdatuksi tasa-arvoisesti riip-

pumatta etnisestä alkuperästään tai kulttuurisesta taustastaan. (Hujala & Turja 2016, 36.)

Varhaiskasvatus myös tukee lasta uuden oppimisessa. Heinämäen (2004, 54) mukaan monikulttuurisen lapsen osallistuminen varhaiskasvatukseen tukee hänen mahdollisuuksiaan oppia suomea tai ruotsia toisena kielenä arkipäiväisissä tilanteissa toisten lasten ja kasvattajien kanssa omasta kieli- ja kulttuuritaustasta huolimatta. Ohjaus on lapselle tarpeen kielen käyttämiseksi ja omaksumiseksi. Kielen ja kulttuurin tukemisesta sovitaan vanhempien kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa.

4.2 Varhaiskasvattajan monikulttuurisuusosaaminen

Viittalan (2006, 150) mukaan varhaiskasvattajien kulttuurimyönteinen asenne on välttämätöntä, sillä he joutuvat työskentelemään monenlaisten eri kulttuuritaustaisten lasten sekä heidän vanhempiensa ja mahdollisesti muiden aikuisten kanssa. Sosiaali- ja terveysministeriön (2007, 28) mukaan varhaiskasvattajien monikulttuurisuusosaaminen on tärkeää maahanmuuttajataustaisen lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi päivähoidon arjessa. Varhaiskasvatuksessa kulttuurisen moninaisuuden käsittely on riippuvainen opettajien ymmärryksestä yhteiskuntamme kulttuurisia ja sosiaalisia suhteita kohtaan (Lunneblad 2006). Kulttuurien tuntemus sekä työntekijän ihmissuhde- ja kohtaamistaidot korostuvat, kun lapsen ja perheen kulttuuritausta on jokin muu kuin suomalainen. Varhaiskasvattajalta edellytetään myös suomen tai ruotsin kielen opettamisen taitoja sekä taitoa toteuttaa kulttuuri- ja uskontokasvatusta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 28.) Frimanin (2014, 16) artikkelin mukaan suomenkieltä opetetaan lapselle jatkuvasti, ei vain suomi toisena kielenä -ryhmissä. Käytännössä tämä tekee jokaisesta aikuisesta kielikasvattajan. Viittala (2006, 50) esittää, että varhaiskasvattajien tulisi lisäksi perehtyä sekä kulttuureihin että niiden kulttuuri-sidonnaisiin leikkivälineisiin. Aiheellista olisi tutustua myös monikulttuuristen lasten lähtömaiden kulttuurien leikkimateriaaleihin ja hankkia niitä päiväkotiin.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön ja monikulttuuristen vanhempien välisen yhteistyön kehittäminen ja kasvatuksellisen kumppanuuden muodostaminen tukee lap-

sen kokonaisvaltaista kasvua, oppimista ja kehitystä. Olennaista on muodostaa yhteinen näkemys suomalaisen varhaiskasvatuksen tavoitteista ja sisällöstä. Kulttuurien tuntemus korostuu kasvatustyössä ja monikulttuurisuuden huomioiminen oman toimintayksikön oppimisympäristössä on tärkeää. Kasvattajien tulisikin kehittää sellaisia toimintamuotoja ja menetelmiä, jotka tukevat monikulttuuristen lasten parissa tapahtuvaa toimintaa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 30–31.)

Komin (2001, 10) artikkelin mukaan lastentarhanopettajan työn perusasioihin kuuluu kaikkien ryhmän lasten huomioiminen myönteisellä tavalla. Avarakatseisuutta helpottaisi se, ettei kulttuureja ja uskontoja nähtäisi arkea rajoittavina asioina sitä kautta, mitä joku lapsista ei saa tehdä, kuulla, nähdä tai syödä. Jotta ihminen kykenee kohtaamaan muut myönteisellä tavalla, on hänen ensin kohdattava omat arvonsa. Tärkeää on myös tunnistaa omia pelkoja ja ennakkoluuloja, jotta ne eivät ole esteenä toisen ihmisen kunnioittavalle kohtaamiselle. Lapset kykenevät aistiin aikuisen asenteen jo pelkästä äänensävyistä, ja olisikin toivottavaa, että aikuiset puhuisivat lapsista kunnioittavasti myös keskenään.

4.3 Monikulttuurisuus osana päiväkodin arkea

Vastuu monikulttuurisuuskasvattajana toimimisesta sekä oman monikulttuurisuustyön osaamisen vahvistamisesta korostuu jokaisen kasvattajan kohdalla monikulttuuristen lasten lisääntyessä päivähoidon arjessa. Monimuotoistuvan yhteiskunnan haasteisiin tulisikin vastata varhaiskasvatuksessa lisäämällä kantasuomalaisten lisäksi myös maahanmuuttajataustaisen työntekijöiden määrää varhaiskasvattajina. Monikulttuurisella työyhteisöllä kyetään muodostamaan toimintaympäristö, joka tukee maahanmuuttajataustaisten lasten kulttuurisen identiteetin muodostumista sekä ohjaa kahteen kulttuuriin kasvamista. Monikulttuurisilla työntekijöillä on myös kyky osaltaan ohjata ja tukea monikulttuurisia lapsia ja heidän perheitään suomalaiseen yhteiskuntaan integroitumisessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 28, 32.) Oksi-Walterin, Roosin ja Viertola-Cavallarín (2009, 101, 103) mukaan kehitysvuosien aikana omaksutun kulttuuriympäristön vaikutus on todella arvokas tulevaisuuden kehitysvaiheissa. Vaalimalla omaa kulttuuria tuetaan lapsen kult-

tuuri-identiteetin kehitystä. Rädyn (2002, 166) mukaan turvallisen aikuisen kanssa lapset kuitenkin tottuvat nopeasti päiväkodin arkeen.

Varhaiskasvatuksen onnistuminen perustuu kasvattajien ja vanhempien keskinäiseen vuorovaikutukseen. Hyvän vuorovaikutuksen avulla kanssakäymiselle saadaan aikaan hyvä, tasavertainen ja toisia kunnioittava kasvatuskumppanuus. Keskustelemalla luodaan yhteisiä tavoitteita. Maahanmuuttajaperheiden kanssa tehtävä yhteistyö vaatii erityistä huomiota. Rakennuspalikoita kasvatuskumppanuuteen etsitään yhdessä, vanhempien kulttuuria kunnioittaen. (Heinämäki 2004, 53.) Rädyn (2002, 166) mukaan maahanmuuttajaperheiden kanssa tehtävään yhteistyöhön on alkuvaiheessa varattava aikaa, koska kaikilla perheillä ei välttämättä ole selkeää käsitystä siitä, mitä suomalaisessa päiväkodissa tapahtuu. Hyvä keino alkuun pääsemiseksi on esimerkiksi kehottaa vanhempia tulemaan lastensa kanssa päiväkotiin pari- tai kolmeksi päiväksi. Huomioon täytyy ottaa myös se, että jotkut toiminnot, kuten pakkasella ulkoilu, saattavat tuntua vanhempien mielestä oudoilta. Keskustelulla lisätään luottamusta ja toisen ymmärtämistä voidaan auttaa esimerkiksi kuvia käyttäen.

Siljamäki (2015, 23) on listannut Lastentarha-lehden artikkelissaan kymmenen keinoa arvostaa erilaisia perheitä. Ensimmäisessä kohdassa kehoitetaan tekemään monimuotoisuudesta normi. Artikkelin mukaan yli kolmasosa perheistä on jotakin muuta kuin normiksi miellettyjä, eikä päiväkodeissa vielä puhuta riittävästi siitä, miten monenlaisia perheitä meillä Suomessa on. Kun monimuotoisuus on itsestäänselvyys jo päiväkodista lähtien, tekee se lapsen elämäntaipaleesta paljon helpomman. Monikulttuurisuuden kannalta tärkeitä ohjeita ovat esimerkiksi kirjallisuuden monipuolinen tarjonta sekä se, että lapselle annetaan mahdollisuus kertoa omasta kulttuuristaan.

5 ITSETUNNON RAKENTUMINEN

Itsetuntoa voidaan kuvata monella eri tavalla, mutta yhtenä määritelmänä se luokitellaan ihmisen persoonallisuuden myönteiseksi osaksi. Itsetunnolla kuvataan uskomusta siitä, onko riittävän hyvä, kannattaako itseä suojata riskeiltä ja kannattaako haasteita ottaa vastaan. (Kalajoki, [viitattu.6.3.2017].)

Itsetunto on siis yksilön henkilökohtaista arviota onnistumisestaan, kyvyistään ja omasta arvostaan. Tavallisesti itsetunto ymmärretään laajempänä kokonaisuutena, johon kuuluu itsetietoisuus, itsetuntemus sekä itsearvostus. Itsetietoisuudella tarkoitetaan itsensä havaitsemista, itsetuntemuksella kykyä ymmärtää omia heikkoja ja vahvoja puoliaan ja itsearvostuksella yksilön omaa kokemusta omasta arvostaan. (Aho 1996, 10.)

Ahon (1996, 10) mukaan Keltikangas-Järvinen (1994) kertoo itsetunnoltaan vahvan ihmisen tuntevan hyvin itsensä. Vahva yksilö tiedostaa ja hyväksyy heikkoutensa, mutta näistä seikoista huolimatta käsitys itsestä on positiivinen. Käyttäytymistä leimaa siis optimistisuus ja positiivisuus. Tällainen ihminen on tulevaisuuteen suuntautunut ja valmistautunut tulevien haasteiden vastaanottamiseen. Näin ollen vahvaa itsetuntoa ja realistisen positiivista minäkäsitystä voidaan pitää samana tarkoittavina asioina.

Sinkkonen (2008, 172) esittää vaihtelevuuden olevan yksi hyvän itsetunnon perusominaisuus. Hän kertoo itsetunnon käsitteen olevan vaihteleva tai jopa epä määräinen, ja sellainen on myös ihmisen kokemus itsestä, omasta arvostaan, hyvydestään ja huonoudestaan. Se ei ole sama eilen, tänään ja huomenna, vaan vaihtelee arkipäiväisten tapahtumien sekä onnistumisien ja epäonnistumisien mukaan. Hän kuvaa itsetuntoa vertauskuvallisesti vesisäiliönä, jonka pinta nousee ja laskee sen mukaan, mitä omassa itsessä, ympäristössä ja itsen ja ympäristön välisissä suhteissa tapahtuu. Sinkkosen (2008, 173) mukaan joskus itsetunto voi myös nousta tai laskea keskustellessa vain oman itsensä kanssa. Kun jokin asia, esimerkiksi matemaattisen laskun ratkaiseminen ei useista yrityksistä huolimatta onnistu, ovat vaikutukset itsetuntoon kielteisiä. Ihmisen itselleen antamalla negatiivisella palautteella saadaan merkillisellä tavalla tuntemus koko persoonasta: minusta ei ole mihinkään tai minä en ikinä opi mitään.

Sinkkonen (2008, 173–174) toteaa myös, että ympäristön antamalla palautteella on meihin merkittävä vaikutus ja olemme monella tavalla riippuvaisia siitä. Saamamme palaute on ulkopuolisen silmin realiteetti, joko myönteinen tai kielteinen asia. Paljon kuitenkin riippuu vastaanottajasta. Palautetta ei oteta neutraalina realiteettina, vaan suodatamme sen monella tavalla. Myönteiset sanat kuullaan kyllä, mutta usein aletaan pohtia, mitä niiden takana mahtoi olla.

Väestöliiton (2017, [viitattu 27.10.2017]) mukaan itsetunto kehittyykin erilaisten kokemusten kautta. Osa ihmisistä saattaa nauttia vihdoinkin saamastaan tunnuksesta. Sinkkonen (2008, 173–174) toteaa palautteen vastaanottamisen sisältävän monia vaiheita, mutta lopulta tärkeää on vain se, millaisen merkityksen se saa omassa mielessä, eli miten sen integroi muuhun tietoon ja minäkuvaan. Toiset meistä kestävät suoraa ja kriittistä palautetta, toisille jopa lievä negatiivinen sävy on kova paikka. Tästä voimme siis huomata, että palautteen sieto riippuu nimenomaan itsetunnosta.

5.1 Lapsi kehittyy yhteydessä toisiin ihmisiin

Itsetunto kehittyy koko elämän ajan aina aikuisuuteen asti. Joillain kehitysvaiheilla ajatellaan kuitenkin olevan erityinen yhteys itsetunnon laatuun. Näitä kehitysvaiheita ovat etenkin lapsen varhaisvaiheet eli 2–3 vuoden ikään sijoittuva tahtomisen harjoitteluvaihe sekä nuoruus. (Lapsen itsetunnon tukeminen, [viitattu 7.3.2017]).

Itsetunnon perustan ajatellaan kehittyvän jo pienen lapsen ja vanhemman välisessä tunnesiteessä (Aho & Heino 2000, 18). Pienen lapsen mielikuvat omasta itsestään riippuvat merkittävästi siitä, minkälaisen hoivan kokemuksen hän vanhemmiltaan saa. Lapsen ensimmäisten kuukausien aikana vanhemmilla on mahdollisuus antaa lapselleen hyvä perusta myönteisen itsetunnon kehittymiselle. Viestittäminen vanhempien ja lapsen välillä tapahtuu katsekontaktilla, ilmeillä, kosketuksella ja äänenpainolla. Kommunikoinnilla viestitetään lapselle, että tämä on arvokas ja vanhemmalle iloa tuottava. (Lapsen itsetunnon tukeminen, [viitattu 7.3.2017]).

Lapsen perustarpeita tyydyttämällä, kuten syöttämällä sekä levon ja valveilla olon säätelyllä vanhempi luo lapselleen turvan tunnetta. Hän suojelee lasta kaikelta

sellaiselta, mikä olisi lapselle vielä liian vaikeaa kokea ja näin lapselle syntyy tuntemus turvasta ja siitä, ettei häntä jätetä yksin. (Lapsen itsetunnon tukeminen, [viitattu 7.3.2017]).

Tärkeää itsetunnon myönteiselle kehitymiselle on se, miten hyväksytyksi ja rakastetuksi lapsi kokee itsensä. Lapsen minäkäsitys on vielä jäsentymätön ja epärealistinen ja hän kuvittelee olevansa viisas, kaunis ja suosittu. Yksikin negatiivinen tai positiivinen ominaisuus saatetaan yleistää koko itseä koskevaksi ominaisuudeksi. (Aho & Heino 2000, 18). Hyvän itsetunnon varhaisimmat juuret ovat myös ruumiillisia ja liittyvät siihen, miten hyväksi tai kelvottomaksi oma ruumis koetaan (Sinkkonen 2008, 174). Esimerkiksi noin 5–6 -vuotias lapsi osaa kuvata jo melko tarkasti fyysisiä ominaisuuksiaan, mutta psyykkisten ominaisuuksien arviointi on vaikeaa (Aho & Heino 2000, 18).

5.2 Kotikasvatus lapsen itsetunnon pohjana

Lapsi muodostaa minäkuvaansa kaiken kokemansa perusteella, mutta tärkeimmässä osassa ovat kuitenkin suhteet vanhempiin (Aho & Heino 2000,18). Koti luo pohjan lapsen itsetunnolle, mutta päiväkotia ja koulu vaikuttavat nykyisin lähes yhtä paljon sen kehittymiseen (Aho 1996, 38).

Lapsi sisäistää mielikuvan vanhemmastaan osaksi omaa minäänsä. Siihen, minäkalaisen mielikuvan lapsi sisäistää, vaikuttaa lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen laatu sekä lapsen oma kokemus ja tulkinta tilanteesta. Tulkintaan puolestaan vaikuttaa lapsen persoonallisuus sekä kaikki aikaisemmat kokemukset. Itsetunnon kannalta ajateltuna toivottavaa on, että mielikuva vanhemmasta olisi turvallinen, lohduttava ja kannustava, rakastava ja hellä. Tällöin lapsi kokee voitavansa luottaa itseensä, hän uskaltaa toimia itse sekä kokeilla erilaisia asioita ilman pelkoa siitä, että hän on tuhma tai toimii vanhempien mielestä väärin. (Lapsen itsetunnon tukeminen [viitattu 8.3.2017]).

Kotitaustasta perheen kasvatustavat ovat ilmeisesti voimakkaimmin yhteydessä lapsen minäkuvaan (Aho 1996, 38). Lapselle tärkeää turvallisuuden tunnetta edistää se, että hän sisäistää säännöt siitä, mikä on sopivaa ja mikä ei (Lapsen itse-

tunnon tukeminen [viitattu 7.3.2017]). Lapselle tulee siis antaa rohkaisua ja vastuuta, mutta luonnollisesti myös selkeät rajat ja säännöt käyttäytymiselle, sillä säännöt ovat tärkeitä lapsille (Aho & Heino 2000, 20; Baldock 2010, 79).

Toiset lapset ovat persoonaltaan ja temperamentiltaan vilkkaampia ja omaehtoisempia, joten heidän kanssaan vanhemmat tarvitsevat myös ehdottomampia rajoja. Jos lapselle annetaan valta mielihalujensa täydelliseen toteuttamiseen, voi itsetunto kehittyä epätodenmukaiseksi. Lapsen on elämässään koettava myös sopivassa määrin pettymyksiä, jotta hänelle kehittyy kyky sietää kielteisiäkin tunteita. (Lapsen itsetunnon tukeminen [viitattu 7.3.2017]). Macmillanin (2006, 66) mukaan huolehtimalla hyvin lapsen perustarpeista voi tasoittaa niin liikaa ujoutta kuin vallattomuuttakin.

Ylenpalttista kasvattamista on kuitenkin syytä varoa. Jatkuva puuttuminen lapsen ajatuksiin ja tekemisiin, niiden arvottaminen ja setviminen tekevät lapsen epävarmaksi. Etenkin esikoista saatetaan yrittää kasvattaa liikaa ja ohjelmoida hänen elämänsä. Tällöin lapsen spontaanius tukahdutetaan. (Kalajoki, [viitattu 8.3.2017]).

Jo varhaisessa vaiheessa on tärkeää, että lapsi oppii kunnioittamaan toisia ihmisiä: ketään ei saa tahallaan satuttaa eikä kiusata. Tärkeää on myös se, että lapsi oppii kokemuksen siitä, että jos jotain tahtoo saada, on sen eteen ponnisteltava. Aikuisen, joka ei ole sisäistänyt näitä asioita jo lapsena, voi olla vaikeaa nähdä toiset ihmiset todellisina ja arvokkaina. Tämän vuoksi oma käytös saattaa muodostua itsekeskeiseksi, rajattomaksi ja piittaamattomaksi. Onnea tavoitellaan ajatuksena ”kaikki minulle heti ilman ponnisteluja.” (Lapsen itsetunnon tukeminen, [viitattu 10.3.2017]).

Jos vanhemmalla on tällainen itsetunto, ei hän kykene olemaan lastaan varten saatavilla ja olemassa, vaan tilanne kääntyy päinvastoin. Silloin lapsen tehtäväksi muodostuu vanhempiensa tarpeiden tyydyttäminen. Lapsi voi sisäistää myös hyvin ankaran ja mitätöivän vanhemman osaksi itsetuntoaan. Näin voi tapahtua esimerkiksi silloin, kun lapsi joutuu toistuvasti kokemaan tunnetta siitä, ettei hän osaa tai toimii väärin. (Lapsen itsetunnon tukeminen, [viitattu 12.3.2017]).

5.3 Monikulttuurisen lapsen itsetunnon kehitystä uhkaavia tekijöitä

Bhatia ja Wiitakorpi (2005, 14) näkevät maahanmuuttajuuden yhtenä lapsen itsetuntoa uhkaavana tekijänä. Maasta toiseen muuttaminen heikentää tietoisuutta omasta itsestä, kuka minä olen. Usein muutto saattaa ohentaa ihmisen identiteettiä ja sen yhteydessä identiteetti tai sen rippeet on koottava uudelleen ja muunnettava uuteen kulttuuriin, kieleen ja paikkaan sopiviksi (Talib 2002, 41). Sopeutumisongelmat saattavat heijastua ongelmina kaveripiirissä, mikä aiheuttaa ahdistusta. Ahdistus taas vaikeuttaa oppimista (Bhatia & Wiitakorpi 2005, 14).

Sopeutuminen uuteen kulttuuriin onkin pitkäaikainen ja vaativa prosessi. Bhatia ja Wiitakorpi (2005, 14–15) mainitsevat sopeutumista vaikeuttavaksi tekijöiksi muun muassa rasmin, syrjinnän ja sitä vahvistavan ympäristön, oman etnisen ryhmän tuen puutteen sekä heikon kielitaidon. Itsetunnolle erityisen haitallista on yksikulttuurisuutta korostava ympäristö ja suurimpana uhkana pidetään rasismille altistumista ja syrjintää.

Itsetuntoa uhkaavat edellisten lisäksi myös kieliongelmat. Puutteellinen kielitaito aiheuttaa lapselle jatkuvaa alemmuuden tunnetta. Kielen kautta lapsen itsetuntemus kehittyy ja se on tärkeä osa omaa identiteettiä sekä kulttuuria. (Bhatia & Wiitakorpi 2005, 17.)

5.4 Heikon itsetunnon vaikutus yksilöön

Cacciatoren, Korteniemi-Pokelan ja Huovisen (2008, 12) mukaan ei ole olemassa mitään teknistä menetelmää, jolla voisi mitata omaa itsetuntoa. Erityisesti lasten itsetuntoa koskien pätee teoria, että mitä pienempi lapsi on, sitä huonommin myös erilaiset kyselytestit ovat käyttökelpoisia.

Ahon ja Tarkkosen (1999, 86) sekä Ahon ja Heinon (2000, 27) mukaan itsetunnoltaan heikoilla yksilöillä on usein puutteelliset sosiaaliset taidot. Tällainen henkilö ei tiedä, miten ystävystytään, miten ystävyyttä ylläpidetään ja miten ryhmässä toimitaan. Käyttäytymismallit esimerkiksi ongelmatilanteiden ratkaisemiseksi saattavat olla erilaisia verrattuna itsetunnoltaan vahvaan henkilöön. Myös ryhmätilanteet

ovat haastavia. Itsetunnon heikko yksilö ei osaa tai ei uskalla tehdä aloitteita, ei halua selvittää konfliktitilanteita tai ei tiedä, miten voisi auttaa muita. Usein käy myös niin, ettei hän edes malta tai jaksaa kuunnella muita ryhmässä, vaan haluaa olla itse ryhmän keskipiste tai toisaalta hän saattaa myös haluta vetäytyä syrjään. Hän ei ole sensitiivinen toisten tunteille tai käyttäytymiselle. (Aho & Tarkkonen 1999, 86.) Joskus heikko itsetunto saa aikaan myös epäluuloisuutta ja tunnetta siitä, että muihin ihmisiin on vaikea luottaa. Itsetunnon heikko ihminen saattaa vaikuttaa passiiviselta eikä mielellään ilmaise mielipidettään vapaaehtoisesti. Hän voi esiintyä välinpitämättömästi tai sitten hänen mielialansa ja mielipiteensä vaihtelevat nopeasti. (Aho 1996, 22.)

Yksilön itsetunnosta saadaan tietoa tarkastelemalla, kuinka riippuvainen hän on ympäristön vihjeistä ja palautteesta. Henkilö, jolla on heikko itsetunto, on altis ulkoiselle palautteelle. Koska havainnot itsestä ovat jossain määrin epätarkkoja, jää aikuisen huolehdittavaksi, että lapsi tietää tarkoin hänen odotuksensa. (Aho 1996, 22). Ahon (1996, 23) mukaan heikko itsetunto aiheuttaa yksilölle myös jatkuvaa sisäistä ristiriitaa. Toisaalta hän haluaisi saada positiivista palautetta ja uskoa itseensä, mutta toisaalta hän pystyy hyväksymään ja omaksumaan vain sen informaation, joka on sopuissa hänen oman käsityksensä kanssa.

Heikon itsetunnon omaavalle ei tunteiden ilmaiseminen ole mieluisaa, koska hän pelkää hylkäämistä ja nöyryytystä. Jos ihminen kieltää tunteensa, hän kadottaa kyvyn tuntea, kuka hän on. Tällainen lapsi ei mielellään ole aktiivinen muiden lasten seurassa, jolloin sosiaaliset taidot jäävät kehittymättä. Myös kilpailutilanteet voivat olla itsetunnon heikolle yksilölle suuri pelon aihe. Hän pyrkii suojelemaan itseään epäonnistumisilta ja häpeältä, minkä seurauksena hän saattaa kokea kilpailutilanteet uhkaavina. Vastoin tätä itsetunnon vahva lapsi puolestaan nauttii kilpailutilanteista, koska hän haluaa koko ajan kohottaa itsetuntoaan. (Aho 1996, 24–25).

Aho (1996, 25) painottaa kuitenkin, että itsetunnon vahvuus voidaan päätellä hyvin monista käyttäytymismalleista. On muistettava, että sama käyttäytymismalli voi toisella ihmisellä osoitus heikosta itsetunnosta, kun taas toisella tämä sama reagoitintapa on ehkä osoitus jostakin muusta ongelmasta.

5.5 Itsetunnon merkitys lapselle ja hänen tulevaisuudelleen

Vankkaa itsetuntoa tarvitaan elämästä selviämiseen. Hyvä itsetunto edistää kasvua tasapainoiseksi ihmiseksi, edesauttaa vuorovaikutusta muiden kanssa ja suojaa kaltoinkohtelulta. Lapsuus on itsetunnon kannalta erittäin tärkeää aikaa, sillä silloin valetaan itsetunnon perustukset. (Kalajoki, [viitattu 12.3.2017]). Myönteisen minäkuvan ja itsetunnon kehittymisen kannalta on tärkeää, että lapsella on mahdollisuus osoittaa osaamistaan monella eri tavalla (Gyekye & Nikkilä 2013, 27).

Jokaisella ihmisellä on tärkeitä kokemuksia, jotka voivat olla joko positiivisia tai negatiivisia. Eri ihmiset myös kokevat samatkin tapahtumat eri tavoin. Jollekin lapselle epäonnistuminen voi olla suuri pettymys, kun toinen taas ei välitä siitä juuri lainkaan. Tärkeät tapahtumat vaikuttavat ratkaisevasti itsetuntoon. Jos ihmisellä on heikko itsetunto, hän saattaa kokea että vain hänellä on negatiivisia kokemuksia eikä elämässä tapahdu koskaan mitään positiivista. Lapsen tulisikin tiedostaa vertailemalla omia kokemuksiaan muiden kokemuksiin, että myös kaikilla muillakin on negatiivisia kokemuksia. Täytyy myös muistaa se, että negatiivisistakin kokemuksista opitaan uusia asioita. (Aho & Tarkkonen 1999, 47.)

6 ITSETUNNON TUKEMINEN

Lapsen itsetunnon vahvistaminen on Cacciatoren ([viitattu 14.3.2017]) mukaan tärkeää. Samalla kun lapsi kasvaa, hänen itsetuntonsa rakentuu. Itsetunto kuitenkin muuttuu jatkuvasti. Cacciatoren mukaan siihen voi vaikuttaa joka päivä ja joka hetki, aina uudestaan. Itsetunnon vahvistamiseksi ei Ahon (1996, 48) mukaan löydy yksityiskohtaisia ohjeita, vaan kasvattajan on aina otettava huomioon sekä oma että lapsen persoonallisuus ja ratkaistava ongelmat ja valittava toimintatapansa tilannekohtaisesti. Tärkeimpänä työvälineenä tässä toimii kasvattajan persoona.

Lapsen itsetunnon kehittymisen tukeminen tapahtuu usein tavallisissa, arkisissa tilanteissa. Itsetunnon tukemisen kannalta on tärkeää, että vanhempi tutustuu omaan lapseensa. Lapset eivät ole missään täysin samanlaisia, joten oman lapsen temperamentin tiedostaminen on tärkeää. Lapset kehittyvät ja kypsyvät omalla vauhdillaan. Myös itseensä tutustuminen on tärkeää, sillä omassa luonteessa on todennäköisesti jotakin samaa kuin oman lapsen luonteessa. Vanhemman on hyvä tiedostaa omia vahvuuksiaan ja heikkouksiaan vanhemmuuden tiellä. (Lapsen itsetunnon tukeminen, [viitattu 14.3.2017].)

Lasta tulee myös arvostaa. On tärkeää kuunnella, mutta myös kuulla, mitä hän sanoo. Lapsi täytyy nähdä todellisena. Vanhempi ei aina tiedä lasta paremmin tämän tarpeita. Lasta ei myöskään tarvitse suojella kaikilta henkisiltä kolhuilta, sillä kyky sietää ristiriitoja ja luottaa omaan pärjäämiseen kehittyy kokemuksista. Pettymyksien ja pulmien määrä tulee olla tasapainossa suhteessa onnistumisen kokemuksiin, eikä lasta saa jättää yksin liian suurten kysymysten äärelle. (Lapsen itsetunnon tukeminen, [viitattu 14.3.2017].)

Arkipäivä sisältää lukuisia tilanteita, joissa lasta voi kehua. Hyvää käytöstä ei tarvitse pitää itsestään selvyytenä, vaan pienistäkin asioista voi antaa tunnustusta ja kehuja. (Lapsen itsetunnon tukeminen, [viitattu 14.3.2017].) Perusteeton kehuminen on kuitenkin merkityksetöntä, jopa vahingollista tai loukkaavaa (Vehkalahti 2007, 115).

Lapselle on hyvä antaa hänen ikätasoonsa sopivia tehtäviä ja vastuuta, sillä onnistumisista seuraa hyvä olo, jota ei voi saavuttaa muuten kuin tekemällä työtä, kan-

tamalla vastuuta ja saamalla kiitosta. Vanhemman tulisi lisäksi muistaa olla ehdoton siinä, että ketään ei saa satuttaa tai mitään ei saa rikkoa tahallaan. Täytyy lisäksi muistaa, että turvallisuuteen liittyvät asiat eivät ole neuvottelukysymyksiä. (Lapsen itsetunnon tukeminen, [viitattu 14.3.2017].)

6.1 Aikuinen tärkeässä roolissa

Kun lapsi rakentaa itsetuntoaan, aikuisen rooli on erittäin tärkeä (Aho 1996, 48). Erityisesti läheiset ihmiset voivat vaikuttaa lapsen itsetuntoa rakentavasti tai murentavasti, painottaa Cacciatore ([viitattu 14.3.2017]).

Lähtökohtana lapsen itsetunnon vahvistamisessa on, että aikuinen on todella kiinnostunut lapsesta, kokee itsetunnon tärkeäksi ihmisen elämän kannalta, uskoo ihmisen muuttumiseen, haluaa uhrata aikaansa, pystyy refleктоimaan toimintaansa ja muuttaa omaa käyttäytymistään. (Aho 1996, 48). Myös kaiken kasvatuksen edellytyksenä on, että aikuinen tuntee lapsen. Kasvattajan tulisi Ahon (1996, 48) mukaan tietää, missä kehitysvaiheessa lapsi on ja millainen palaute ja vuorovaikutus ovat tarkoituksenmukaisia juuri tälle lapselle.

Itsetunnon vahvistaminen edellyttää psykologisesti turvallista ilmapiiriä. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsi saa mahdollisuuden olla oma itsensä ilman pelkoa nöyryytyksestä, vähättelystä, hylkäämisestä tai pilkasta. Vain tällaisen ilmapiirin vallitessa ihminen kykenee luopumaan puolustusmekanismistaan, jolloin hän pystyy vähitellen ottamaan vastaan omalle minälleen ristiriitaista informaatiota. Lapsen ohjaus on todennäköisesti helpompaa, kun olosuhteet luodaan hyväksyviksi. (Aho 1996, 48–49).

6.1 Monikulttuurisuuden huomioiminen itsetunnon tukemisessa

Päivähoito on tärkeä osa kotoutumista. Lapsen kielellisen kehityksen sekä itsetunnon vuoksi tulisi hänen oma kielensä ja kulttuurinsa ottaa huomioon päivähoitoa järjestäessä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 23). Heinämäen (2004, 55) mukaan maahanmuuttajataustaisen lasten vuorovaikutuksen vaikeutuessa lapsi voi

kokea epäonnistumisia, mikä vaikuttaa lapsen minäkuvaan, asenteisiin ja suhtautumiseen muita ihmisiä kohtaan. Tärkeää on se, että varhaiskasvattaja puuttuu väärinkäsitettyihin tilanteisiin ja tilanteet pyritään selvittämään yhdessä lasten tai tarvittaessa myös vanhempien kanssa.

Itsetunnon tukeminen edellyttää, että kasvattajalla on tietoa lapsen sopeutumis- ja kehitysprosessista. Sopeutuminen uuteen kulttuuriin ei ole lyhyt prosessi ja se vaatii paljon voimavaroja. Myös omien ennakkoluulojen tarkastelu sekä stereotyyppisten asenteiden työstäminen on oleellisessa asemassa, sillä tällä tavoin kyetään paremmin havaitsemaan, miten lapsen kulttuuriin sopeutuminen vaikuttaa lapsen itsetuntoon. Jotta kehitystä voidaan tukea, on lapseen ja hänen perheeseensä suhtauduttava empaattisesti ja ymmärtäväisesti. Parhaiten itsetunnon vahvistumisessa auttaa perheyhteys ja vanhemmilta saatu tuki. Perheen etnisen perinteen arvostaminen on tärkeää. (Bhatia & Wiitakorpi 2005, 26–27.)

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

7.1 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyössä on käytetty laadullista tutkimusmenetelmää. Kanasen (2015, 70) mukaan laadullinen tutkimus on yksi tutkimusotteista ja hän esittää, että tutkimusotteen ja siihen liittyvien menetelmien pitää tavoittaa tutkimuskohde. Tärkeää on, että valitaan sellainen tutkimusmenetelmä, jolla ilmiöstä saadaan sellaista tietoa, jolla tutkimusongelma ratkeaa. Pääsääntönä voidaan pitää sitä että mitä vähemmän ilmiöstä tiedetään, sitä todennäköisemmin käytettävän menetelmän tulisi olla laadullinen tutkimus.

Laadullisen tutkimuksen tavoite ei ole tilastollinen yleistys. Tutkimuksella pyritään mm. kuvaamaan jotain tapahtumaa tai ilmiötä tai ymmärtämään tiettyä toimintaa. Sen takia tärkeää on, että kyselyyn vastaajat tietävät aiheesta mahdollisimman paljon ja heillä on kokemusta asiasta. Tämän takia vastaajien valinta ei saa olla sattumanvaraista. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 88.)

Yleisimmät laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmät ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto. Menetelmiä voidaan käyttää joko vaihtoehtoisina tai rinnakkain. Samoja menetelmiä voidaan käyttää myös määrällisessä tutkimuksessa. Kun tarkoituksena on saada selville, mitä ihminen ajattelee tai miksi hän toimii, kuten toimii, on kysyminen järkevin vaihtoehto. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 19, 73.)

7.2 Tutkimuksen kulku

Tutkimussuunnitelman valmistuttua aloitin yhteistyökumppaneiden etsimisen. Tutkimukseeni valikoitui mukaan kaksi päiväkotia, jotka sijaitsevat alueella, jossa monikulttuurisuus on esillä. Tutkimusluvan saatuani sovin tutkimuksen aikataulusta henkilökohtaisesti molempien päiväkotien johtajien kanssa. Kävin itse viemässä tutkimuslomakkeet ja palautuslaatikot päiväkodeille toukokuussa 2017. Vastausaikaa oli lähes kaksi viikkoa ja kävin itse henkilökohtaisesti noutamassa palautuslaa-

tikot sovittuna päivämääränä. Varsinaisen tutkimustulosten analyysin aloitin syksyllä 2017.

7.3 Aineistonkeruu

Kysely valikoitui tutkimuksen aineistonkeruumenetelmäksi, koska se vaikutti sopivuudeltaan parhaalta vaihtoehdolta. Vastaajat kirjaavat vastauksensa anonyymisti, mikä on kyselylomakkeen etu (Vilkkä 2015, 94–95). Anonyymi vastaamismahdollisuus on mielestäni tärkeää, jotta vastaajat uskaltavat olla rehellisiä vastauksissaan, eikä sanojaan tarvitse kaunistella. Vastaajien ei myöskään tarvitse huolehtia siitä, että heitä tai heidän päiväkotiaan yhdistetään julkaistavaan opinnäytetyöhön. Tämä tukee myös tutkimustulosten luotettavuutta.

Hirsjärven, Remeksen ja Saravaaran (2009, 196) mukaan kyselymuotoja on erilaisia. Käyttämäni kyselymuoto luokitellaan kontrolloiduksi kyselyksi. Kontrolloituja kyselyitä on kahdenlaisia, joista omani luokitellaan informoiduksi kyselyksi, mikä tarkoittaa sitä, että tutkija jakaa lomakkeet henkilökohtaisesti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 196 Uusitalon 1995, 91 mukaan). Tutkimuskohteenani ovat kasvattajien omat kokemukset tutkimusaiheesta, joten koin parhaimmaksi vaihtoehdoksi jättää kysymykset avoimeen muotoon, jotta vastaajat pystyvät muotoilemaan vastauksensa omin sanoin ja käyttäen vastaamiseen sen ajan, minkä he itse kokevat tarpeelliseksi.

Halusin pitää kysymykseni avoimessa muodossa, jotta vastaukset ovat omin sanoin kirjoitettuja. En halunnut pakottaa vastaajia valitsemaan vastaustaan valmiiksi asetelluista vastausvaihtoehdoista, kuten monivalintakyselyssä mahdollisesti kävisi. Myös tämä tukee vastausten rehellisyyttä ja oikeellisuutta.

Kyselyn alussa liitteenä olleessa saatekirjeessä (Liite 1.) kerroin kuka olen, missä opiskelen ja mitä opinnäytetyöni koskee. Kerroin vastaamisen olevan vapaaehtoista. Kysymyksiä varten kyselyssä oli myös omat yhteystietoni, mutta yhteydenottoja en saanut. Vastauksia sain takaisin 20:sta lomakkeesta 16 kappaletta, eli vastausprosentti oli 80. Osa vastauksista oli lyhyitä muutaman virkkeen vastauksia, mutta enemmän oli kattavia, jopa usean sivun mittaisia vastauksia.

7.4 Sisällönanalyysi

Hirsjärven ym. (2009, 224) mukaan laadullista aineistoa voidaan analysoida monin eri tavoin. Pääperiaatteena toimii se, että valitaan sellainen analyysitapa, joka tuo parhaiten vastauksen tutkimustehtävään. Laadullista aineistoa voidaan käsitellä myös tilastollisten tekniikoiden avulla, mutta tavallisimmat analyysimenetelmät ovat teemoittelu, tyypittely, sisällönerittely, diskurssianalyysi ja keskusteluanalyysi. Laadullisessa tutkimuksessa oleellista on myös aineiston laatu ja riittävyys. Sisällönanalyysi perustuu takaisin palautuneihin kyselyihin. Aineistolähtöisessä analyysissä pyritään luomaan tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus. Teoria yhdistetään vain tutkimuksen toteuttamiseen.

Sisällönanalyysillä tarkoitetaan pyrkimystä kuvata dokumentin sisältöä sanallisesti. Käyttämäni analyysimenetelmä perustuu kyselyvastauksista saatuun tietoon eli menetelmä on aineistolähtöinen. Analyysin kolmeen eri vaiheeseen kuuluvat aineiston pelkistäminen eli redusointi, klusterointi eli ryhmittely sekä abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 224.) Käytännössä tämä tarkoittaa sitä että ensimmäisessä vaiheessa aineisto pelkistetään karsimalla tutkimukselle epäolennaiset osat pois sekä tiivistetään ja pilkotaan osiin. Tutkimuksen osa-alueet teemoitellaan tutkimuskysymyksittäin sekä aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja myös eroavaisuuksia. Kolmannessa vaiheessa erotellaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja muodostetaan sitä kautta teoreettisia käsitteitä. Tuloksissa esitellään teemoittelun kautta muodostuneet kategoriat ja niiden sisällöt.

Käytännössä analyysiprosessin aloitin lukemalla kyselyvastauksia yhä uudelleen läpi, pienemmissä osissa sekä kokonaisuuksina. Analyysia lähdin tekemään yksi tutkimuskysymys kerrallaan. Käytännöllisimmäksi menetelmäksi muodostui käsitekarttojen muodostamisen. Keskiöön nimesin tutkimuskysymyksen aihe ja sen ympärille kasvattajien antamat vastaukset. Myös määrälliset samojen vastausten ilmenemiskerrat merkitsin käsitekarttaan. Samassa vaiheessa jätin myös vastauksissa esille nousseet tutkimukseni kannalta epäolennaiset tiedot pois. Samaisen prosessin toistin jokaisen tutkimuskysymyksen kohdalla, eli käsitekarttoja muodostui yhteensä kuusi kappaletta.

Käsittekarttoja lähdin purkamaan sanalliseen muotoon yksi kerrallaan. Aihepiirin ilmiöitä yhdistelin yhteen kerronnassa, jotta tulosteksti olisi selkeästi järjesteltyä. Esille toin kaiken tutkimuksen kannalta oleellisen tiedon ja karsin pois vain kysytyn asian vierestä menevät vastaukset. Tulokset esittelen omina kategorioinaan tutkimuskysymyksittäin. Tuloksissa on nähtävissä myös suoria lainauksia vastauksista sekä kuinka niitä tulkitseen.

7.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Kanasen (2014, 145) mukaan tutkijan tehtävä on näyttää toteen, että tutkimustulokset ovat oikeita. Opinnäytetyön kirjoittajan asema on hankala, sillä ratkaisu riippuu siitä, minkälaisia menetelmäoppaita kirjoittaja käyttää. Koska tilanne voidaan luokitella epäselväksi, on kirjoittavan vain tukeuduttava johonkin lähteeseen ja tehtävä oma valintansa sen pohjalta. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuustarkastelu jää arvioin varaan, sillä luotettavuutta on mahdoton arvioida samalla tavalla kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa. Kanasen (2014, 151, Creswell 2007; 202-220 & Eriksson ym. 2008, 294 mukaan) mukaan laadullisen tutkimuksen yleisimpinä luotettavuuskriteereinä käytetään mm. seuraavia tekijöitä: vahvistettavuus, arvioitavuus/dokumentaatio, tulkinnan ristiriidattomuus, luotettavuus sekä saturaatio. Tutkimuksen tieteellisyyttä taas voidaan arvioida esimerkiksi sillä, onko tutkimus tai opinnäytetyö tehty oikein (Kananen 2010, 24).

Tutkimusmuodon ollessa avoin kysely, perustuu vastausten analysointi täysin tutkijan tulkintaan. Vallin ja Aaltolan (2015, 69) mukaan juuri siksi autenttisten lainausten käyttäminen on keskeisessä asemassa, sillä tulkinta rakentuu niiden mukaan. Pyrin itsekini omassa tutkimuksessani nostamaan lainauksia suorista vastauksista esille tutkimustuloksissani tuodakseni esille tutkimustulosten luotettavuutta.

Tuomen ja Sarajärven (2002, 125) mukaan toisessa ääripäässä tutkimuseettiset ongelmat liittyvät pääasiassa itse tutkimustoimintaan, kuten tutkimukseen tulevien informoimisen, aineiston keräämisessä ja analyysissä käytettävien menetelmien luotettavuuteen, anonymiteettiongelmiin ja siihen millaisia keinoja tutkija saa käyttää. Toisessa ääripäässä kaikkien tutkimuksessa tehtyjen valintojen ajatellaan ole-

van moraalisia valintoja. Heidän mukaansa kyse onkin tutkimuksen taustalla olevan tiedekäsityksen ja metodisten valintojen arvosidonnaisuutta koskevasta eettisestä pohdinnasta. Tärkeää on miettiä, mitä pidetään tärkeänä.

Tutkijana on velvollisuus selvittää osallistujille tutkimuksen tavoitteet, menetelmät ja mahdolliset riskit. Osallistujien tulee olla vapaaehtoisesti mukana tutkimuksessa. Osallistujalle tulee selvittää mistä tutkimuksessa on kyse. Myös osallistujien oikeudet ja hyvinvointi tulee turvata ja tämä menee tutkimuksen onnistumisen edelle. Tutkimustiedot ovat luottamuksellisia ja nimettömyydestä on huolehdittava. Tutkijan tulee noudattaa lupaamiaan sopimuksia ja olla vastuuntuntoinen sekä toteuttaa rehellinen tutkimus. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 128–129.)

Tutkimukseen osallistuvat kasvattajat ovat vastanneet kyselyyni anonyymisti. Luonnollisesti tiedän kuitenkin mistä päiväkodista vastaajat ovat ja vastuullani on sen tiedon pitäminen pois julkaistavasta tutkimuksesta. Vastaajien tulee kyetä luottamaan henkilöllisyytensä suojassa pitämiseen. Olen henkilökohtaisesti vienyt kyselylomakkeet päiväkoteihin sekä organisoinut palautuslaatikon, jonne kyselyt voitiin nimettöminä palauttaa. Tutkijalla on vastuu aineistojen asianmukaiseen säilyttämiseen niin että aineisto pysyy suojattuna ulkopuolisilta. Kävin noutamassa palautuslaatikon sovittuna ajankohtana sekä olen säilyttänyt aineistoa asiaankuullavalla tavalla niin, että tutkimusaineisto säilyy suojattuna. Kun tutkimusraporttini on valmis, hävitän aineistot huolellisesti. Noudatan tutkimuksessani äärimmäistä huolellisuutta ja tarkkuutta koko prosessin ajan. Käytän analyysimenetelmänä tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaista menetelmää. Raportoin tutkimuksen suunnittelun ja toteutuksen yksityiskohtaisesti asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla.

Iso osa opinnäytetyöprosessia on myös aikaisempiin tutkimuksiin tutustuminen sekä lähteiden käyttö. Lähteitä valitessa tulee olla kriittinen ja käyttää vain tieteellisen tutkimuksen aineistoksi sopivia lähteitä. Tutkijana tulee kyetä erottamaan luotettava ja epäluotettava lähde toisistaan. Lähteitä tulee olla riittävän kattava määrä ja niitä tulee käyttää tarkasti. Muiden tutkijoiden töitä tulee kunnioittaa ja niille kuuluva arvo tulee tuoda omassa tutkimuksessa esille. Lähdeviitteet ja -luettelo tulee olla huolellisesti laadittuja ja toisiaan vastaavia. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 128–129.)

8 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Olen analysoinut kyselyn vastauksia aineistolähtöisesti ja alle koonnut tutkimustuloksia teemoitellusti tutkimuskysymysten mukaisesti. Kyselyn alussa selvitin vastaajien koulutustaustaa ja yli kolmasosa vastaajista kertoi olevansa koulutukseen lastentarhanopettajia. Tämän lisäksi vastaajien joukkoon kuuluu lastenohjaajan, lastenhoitajan, sosionomin, koulunkäyntiavustajan sekä lähihoitajan nimikkeillä toimivia kasvattajia.

8.1 Monikulttuurisuuden näkyminen päiväkodin arjessa

Kyselyn alussa pyysin kasvattajia kertomaan kuinka monikulttuurisuus näkyy heidän päiväkotinsa arjessa. Lähes kaikki vastaajat mainitsivat heti alussa omassa ryhmässään olevan monikulttuurisia lapsia. Yksittäiset vastaajat mainitsivat monikulttuurisuuden näkyvän lasten ulkonäöllisissä piirteissä.

Usea kasvattaja mainitsi osaksi arkea vieraskieliset perheet ja heidän kanssa tehtävän yhteistyön. Muutama vastaaja piti tärkeänä perheiden kulttuuri- ja kielitautan kunnioittamista ja kertoi sen myös näkyvän arjessa. Esille tuotiin myös kommunikaatiovaikeudet vanhempien kanssa, mihin yleisimmin on syynä vanhempien huono suomen kielen taito. Yksi vastaaja kertoi kuitenkin tulkin olevan osa arkea ja apuna aloituskeskusteluissa, joissa luodaan pohja tulevalle yhteistyölle.

Päiväkodissa opettelemme pikkuhiljaa suomenkieltä esim. värit, muodot, ruoat, sekä sadut ja laulut ja perus arjen kielen. Käytössämme on myös S2-ryhmä eli suomi toisena kielenä ryhmä jossa maahanmuuttajalapsset ja pari suomenkielistä mallittajalasta osallistuvat kerran viikossa.

Usean vastaajan mukaan monikulttuurisuus näkyy päiväkodissa suomen kielen opettelulla. Ylläolevan vastaajan lisäksi moni muu vastaajista moni kertoi Suomi toisena kielenä – ryhmän sisällöstä sekä toimivuudesta päiväkodissaan.

Yleisten kasvatus- ja oppimistavoitteiden lisäksi varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon lapsen suomen kielen oppimisen sekä monimuotoiseen ja -kieliseen kulttuuriin kasvamisen tavoitteet. Suomi toisena kie-

lenä (S2) -opetuksen tehtävänä varhaiskasvatuksessa on kehittää kokonaisvaltaisesti lapsen suomen kielen taitoa niin, että hän ymmärtää ja tulee ymmärretyksi erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ja omaksuu mahdollisimman ikätasoisien suomen kielen. S2-opetuksen tavoitteena on myös tukea kaksi- tai monikielistä identiteettiä ja yhdessä äidinkielen (-kielten) kehittymisen kanssa edistää lapsen toiminnallista kaksikielisyttä. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöihin liittyviä keskeisiä tekijöitä ovat monikulttuurisuuden ja monikielisuuden näkyminen luonnollisena osana lasten arkea. (Suomi toisena kielenä–opettajat ry, [viitattu 17.10.2017].)

Suomi toisena kielenä–ryhmien tehtävänä on kehittää lapsen suomen kielen taitoa kokonaisvaltaisesti. Tavoitteena on lapsen ymmärryksen kehittäminen sekä ymmärretyksi tuleminen erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Suomen kielen opettelun lisäksi Suomi toisena kielenä–ryhmässä tuetaan lapsen kaksi- tai monikielistä identiteettiä.

Usea kasvattaja kertoi monikulttuurisuuden otettavan huomioon pedagogisen toiminnan suunnittelussa. Esimerkiksi sadut ovat tavallista yksikertaisempia ymmärtävyyden helpottamiseksi. Myös kuvakortit ovat esillä ja käytössä päivittäin kommunikaation tukena. Lisäksi eleet ja hitaasti puhuminen toimivat kommunikaation monikulttuuristen lasten kanssa toimittaessa.

Suuri osa vastaajista mainitsi monikulttuurisuuden ilmenevän kulttuurieroina elämäntavoissa. Yksittäiset kasvattajat mainitsivat arjesta erottuvana asiana esimerkiksi erilaiset ruokalajit toisistaan poikkeavista uskonnoista johtuen. Eräs vastaaja toi myös esille huolensa kristillisyyden hukkumisesta muiden uskontojen sekaan. Kulttuurieroista huolimatta yksittäiset kasvattajat toivat esille tasa-arvoisen kohtelun ilmenemisen kaikkien lasten välillä. Erityisesti monikulttuurisia lapsia kuitenkin kannustetaan leikkutilanteissa alkuun pääsemisessä.

Kaikessa huomioin sen että lapsi ei ymmärrä täysin joten sille lapselle tulee oltua jollain tavalla lempeämpi – lapsi ei toimi tahallaan väärin jos hän ei ymmärrä.

Ylläolevassa lainauksessa eräästä vastauksesta tulee ilmi kasvattajan asennoituminen monikulttuurisia lapsia kohtaan. Tasa-arvoa kohtelussa noudatetaan, mutta ymmärrys ja lempeys ovat tärkeitä monikulttuuristen lasten kanssa toimiessa. Jos

lapsi ei esimerkiksi kielellisistä syistä osaa toimia oikein, ei häntä tulisi siitä rangaista.

Lähes kaikki kasvattajat osasivat kertoa monikulttuurisuuden esiintymistavoista omassa arjessaan. Tätä vastoin löytyi myös pari vastaajaa, joiden mielestä monikulttuurisuus ei näy juuri mitenkään, vaan monikulttuurisia lapsia pidetään ”lapsina muiden joukossa”.

8.2 Monikulttuurisuus kasvatustyön rikastuttajana

Kyselyn toisessa pääkysymyksessä toivoin kasvattajien kertovan asioita, miten he kokevat monikulttuurisuuden rikastuttaneen kasvatustyössään. Yli puolet kasvattajista kertoi monikulttuurisuuden rikastuttavan kasvatustyötä uusien kulttuurien ja tapojen tullessa luontevasti esiin arjessa. Moni mainitsi monikulttuurisuuden myös avartavan elämää. Yksittäiset vastaajat pitivät rikkautena uusien asioiden oppimista monikulttuurisuuden kautta.

Suuri osa kasvattajista toi esille itsensä haastamisen ja monikulttuurisuutta pidettiin positiivisella tavalla ammatillisuutta haastavana tekijänä. Yksityiskohtaisempina asioina kerrottiin tasa-arvoisuuskasvatuksen tulevan luontevasti esille. Positiivisena ilmiönä mainittiin myös kommunikointiin panostamisen tärkeyden säilyvän arjessa.

Maahanmuuttajalasten läsnäolo on tuonut myös meille kasvattajille uusia haasteita. Suvaitsevaisuutta opitaan ja opetellaan. Päivittäin saamme luontevasti tietoa muista kulttuureista ja opetusmenetelmämme ovat laajentuneet.

Edeltävässä lainauksessa kasvattaja kertoo suvaitsevaisuuden lisääntymisestä. Sekä tässä että monessa muussa vastauksessa monikulttuurisuuden mainittiin rikastuttavan myös toiminnan suunnittelua, jotta lopputulos on kaikkien kannalta kehittävä. Muutama vastaaja kertoi monikulttuurisuuden tuovan uusia näkemyksiä toimintaan ja esimerkiksi juhlien toteuttamiseen perinteisen toteuttamistavan sijaan.

Lapset tottuvat pienestä pitäen eri kulttuureista tulleisiin lapsiin.

Kuten edellä lainattu vastaaja, suuri osa kasvattajista toi esille sen, miten hienoa on, että lapset oppivat erilaisuudesta esimerkiksi erilaisten kielten ja ulkonäköjen ollessa osa heidän elämäänsä jo päiväkotiyössä. Yksittäiset vastaajat kertoivat oppimisen riemun ja ilon olevan läsnä arjessa. Esimerkiksi kantasuomalaiset lapset ovat halunneet opetella vieraskulttuuristen lasten kieliä. Rikkaudeksi mainittiin myös ilo katsella monikulttuuristen lasten sopeutumista suomalaiseen varhaiskasvatukseen.

8.3 Monikulttuurisuuden tuomat haasteet

Kyselyn seuraavassa osuudessa selvisin sitä, minkälaisia haasteita kasvattajat näkevät monikulttuurisuuden tuoneen suomalaiseen varhaiskasvatukseen. Kyselylomakkeiden vastauksissa nousi esille hyvin paljon yhteneviä asioita. Suurin osa kasvattajien esille tuomista asioista olivat yhteydessä monikulttuuristen lasten vanhempiin sekä heidän kanssaan tehtävään yhteistyöhön.

Kielimuuri tuottaa useasti haasteita alkuun, tulkkipalvelut äärimmäisen tärkeitä, ja silti ei ole aina itsestään selvää niitä saada.

Kuten yllä oleva kasvattaja, kaikki vastaajat kertoivat kommunikoinnin vanhempien kanssa olevan haasteellista puutteellisen suomen kielen taidon vuoksi.

Vanhempia opastetaan puhumaan lapselle kotona omaa äidinkieltään, päiväkodissa opetellaan suomenkieltä. Tämä saattaa tuottaa ihmettelystä joillekin vanhemmille, jotka osaavat jo jonkun verran suomenkieltä. He saattavat ihmetellä, miksi lapsi ei saa puhua kotona suomenkieltä, jos on sitä jo oppinut. Yritämme selittää, miten tärkeää on oppia äidinkieli, tunnekieli, kunnolla. Suomenkieli opitaan myös kunnolla pk:ssa.

Kuten yllä olevassa lainauksessa, moni kasvattaja kertoi, että heikosta kommunikoinnista seuraa helposti väärinkäsityksiä ja muutama mainitsi vanhempien turhautuvan, jos ymmärrystä ei tunnu syntyvän. Lisäksi useat kertoivat kielitaidottomuuden vaikeuttavan suomalaisen varhaiskasvatuksen periaatteiden, kuten esimerkiksi toimintaa ohjaavien lakien ja asetusten tarkoitusten perustelemisen, selventämistä vanhemmille.

Muutama vastaajista koki myös kulttuurien yhteensovittamisen kasvatustyössä haasteelliseksi. Vieraassa kulttuurissa saatetaan kannattaa esimerkiksi fyysistä kuria mikä ei suomalaisessa varhaiskasvatuksessa ole sallittua. Tämä saattaa aiheuttaa ihmetystä vanhemmissa. Pieni osa kasvattajista toi esille haasteita monikulttuuristen lasten pukeutumisessa. Tätä perusteltiin vanhempien tottumattomuudella suomalaiseen säähän ja säävaihteluihin. Apuna tähän kasvattajat mainitsivat käytössä olevat kuvakortit. Kommunikaatiovaikeuksiin viitaten useat kasvattajat kertoivat tulkin olevan liian harvoin saatavilla ja mukana palavereissa. Vain muutama mainitsi kommunikaatio-ongelmia esiintyvän myös lasten kanssa.

Lähes puolet vastaajista mainitsi haasteeksi korvaavan ohjelman tai hoidon järjestämisen toisessa ryhmässä, jos lapsi ei kulttuuri- tai uskontosyistä pysty osallistumaan suunniteltuun ohjelmaan. Lisäksi yksittäinen vastaaja kertoi muiden lasten hämmentyvän, kun ohjelma ei ole kaikille sama. Vastaajan mukaan tämä saadaan kokea epäoikeudenmukaisuutena puolin sekä toisin.

Silloin tällöin kulttuurierot tuovat suuriakin haasteita, omat arvot ja asenteet saattavat pahastikin riidellä toisen kulttuurin arvojen kanssa. Silloin kuitenkin itse vain yrittää ymmärtää ja hyväksyä erot ja koittaa keskustella huoltajien kanssa miksi tietyllä tapaa toimitaan tai tehdään. Toki silloin vaaditaan myös avoimuutta, arvostusta ja ymmärrystä molemmin puolin.

Kuten yllä olevan kommentin kirjoittanut kasvattaja, yksittäiset vastaajat kokivat monikulttuurisuuden aiheuttavan tasapainoilua oman arvomaailman ja toisten kulttuurien välillä. Useassa vastauksessa tuli ilmi, että kasvattajat kokevat avoimen mielen ja asenteet välttämättömiksi, mikä koettiin osittain haasteellisena. Muutama vastaaja toi esille myös sitä, miten heidän tulisi tietää erilaisista kulttuureista ja kulttuurien tuomista tavoista etukäteen.

8.4 Erityistarpeet monikulttuurisen lapsen itsetunnon tukemisessa

Itsetuntoon liittyvässä kysymyksessä nousi paljon keskenään samankaltaisia huomioita esille. Puolet kasvattajista kertoi aikuisen tuen lapsen sopeutumisprosessissa olevan ehdottoman tärkeää. Arkisten asioiden mallintaminen ja sanoitta-

minen tukevat lapsen itsetuntoa. Usea kasvattaja piti lasten ohjaamista leikkimään toistensa kanssa tärkeänä itsetunnon kannalta.

Olemme joskus miettineet että ”mietippä ite jos sinut laitettaisi päiväkotiin esim. Irakissa. Millaista olisi kieli, ruoka, tavat ym. kun et itse vielä ymmärrä paljonkaan.” Tätä kautta on hyvä yrittää ymmärtää.

Yllä olevassa lainauksessa kasvattaja painottaa sitä, kuinka tärkeää on antaa aikaa sopeutumiselle ja auttaa lasta pääsemään alkuun. Useassa vastauksessa viitattiin myös kommunikointiin liittyviin aihealueisiin. Lähes puolet vastaajista toivat esille kuvien ja viittomien tärkeyden kommunikoinnissa, sillä niillä pystytään tehostamaan ymmärtämistä. Usea vastaaja korosti lapsen ymmärretyksi tulemisen tärkeyttä. Lähes puolet kasvattajista piti lapsen suomen kielen kehityksen tukemista tärkeänä itsetunnon kannalta ja muutama mainitsi pienryhmien merkityksen, sillä se tehostaa oppimista. Yhdessä vastauksessa painotettiin kuitenkin myös lapsen mahdollisen oman äidinkielen säilyttämisen olevan tärkeää.

Yksittäiset kasvattajat pitivät myös vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä arvokkaana. Päivähoidon aloituksen tulisi olla pehmeä ja lapselle tulee antaa aikaa sopeutua. Muutama vastaaja mainitsi myös rutiinien olevan tärkeitä lapsen itsetunnon kannalta. Avainasemassa on myös vastaajien mukaan tasa-arvoisuus lasten välillä, jotta kaikkia kohdellaan samalla tavalla eikä epäoikeudenmukaisuuksia synny. Itsetunnon tukemisen kannalta on tärkeää myös se, että lapsen erilaisuutta ei tuoda liiaksi esille. Muutama vastaaja painotti kehumisen tärkeyttä arjessa.

Lapsen kunnioitus tärkeää. Huolehditään, että lasta ei jätetä leikkilanteisiin yksin, vaan kannustetaan/rohkaistaan menemään mukaan. Aikuisen tuki tärkeää joka tilanteessa.

Edeltävässä otteessa kasvattaja painottaa lapsen kunnioittamisen sekä rohkaisemisen ja kannustamisen tärkeyttä- Muutama vastaaja kertoi myös olevan tärkeää, että lapsi kokee olonsa turvalliseksi. Myös kasvattajan oma asenne mainittiin tärkeänä, sillä lapset vaistoavat, ovatko he aitoja. Muutamissa vastauksissa painotettiin välittömän puuttumisen kiusaamisen olevan tärkeää lapsen itsetunnon kehityksen ja tukemisen kannalta.

8.5 Monikulttuurisuuden huomioiminen varhaiskasvatuksen sisällön suunnittelussa

Kyselyn viimeisessä osiossa tarkoituksena oli selvittää kasvattajien näkemystä monikulttuurisuuden osuudesta varhaiskasvatuksen sisällön suunnittelussa. Vastauksissa ilmeni paljon erilaisia vastauksia. Alla olevissa lainauksissa kaksi kasvatustajaa perustelee näkemystään monikulttuurisuuden huomioimisen riittävydestä varhaiskasvatuksen sisällön suunnittelussa riittävällä tasolla. Ensimmäinen vastaaja on selvästi tyytyväinen tämän hetkisen tilanteeseen. Toinen vastaaja osaa nimetä riittävyttä puoltavia asioita, mutta toteaa lopuksi, että kehitettävää löytyy aina.

Mielestäni on. Meillä on S2, omat vasut jotka omalla äidinkielellä ja jos tarve niin suunnitellaan jokaiselle sopiva toiminta.

”Meidän pk:ssa on otettu huomioon monikulttuurisuus suunnittelussa, mutta ei muiden lasten kustannuksella. Avoimuus ja välittömyys ja kyky nauraa omille väärinkäsityksille ja kömmähdyksille auttaa asiaa. Aina on kehitettävää ja on vaikea arvioida, onko huomioitu riittävästi.

Lähes puolet vastaajista oli sitä mieltä, että monikulttuurisuus on huomioitu riittävässä määrin. Loput vastaajista kokivat kysymyksen vaikeasti vastattavaksi tai eivät osanneet sanoa selkeästi kyllä tai ei. Jo aikaisemminkin esille tulleet Suomi toisena kielenä – ryhmät nostettiin puheeksi myös tässä kysymyksessä. Muutama vastaaja piti Suomi toisena kielenä – ryhmän toimintaa monikulttuurisuutta tukevana, mutta yksittäiset vastaajat olisivat kokeneet tarvitsevansa enemmän ohjeistusta ryhmätoiminnan opettamisessa.

Usea vastaaja toi esille sitä, miten varhaiskasvatussuunnitelmaa on muokattava juuri sen hetkisellemme ryhmälle toimivaksi ryhmän kokoonpanon mukaan. Yksittäinen vastaaja kertoi olevansa sitä mieltä, että on hyvin paljon työntekijästä kiinni, kuinka annettuja ohjeistuksia tuodaan käytäntöön. Tärkeää on se, että asiasta ollaan avoimin mielin ja siitä pystytään keskustelemaan.

Muutamassa vastauksessa pidettiin oleellisena sitä, että kaikki lapset otetaan tasa-arvoisesti vastaan. Pää tavoitteeksi mainittiin se, että lapsi saa riittävästi tukea pystyäkseen osallistumaan päiväkodin arkeen. Yksittäinen vastaaja kertoikin mo-

nikulttuurisuuden näkyvän esimerkiksi tukitoimissa, mutta sitä voisi ottaa enemmänkin toimintaan mukaan. Toinen vastaaja toivoi elokuussa 2017 tulevan uuden varhaiskasvatussuunnitelman tuovan monikulttuurisuutta enemmän esille.

Toivoisin enemmän taustatietoa eri kulttuureista. Vuosia, vuosia sitten ennen kuin burmalaisia ja afrikkalaisia perheitä saapui kaupunkiimme, meille kerrottiin/tiedotettiin etukäteen heidän tavoistaan ym. Tämä helpotti ja auttoi kohtaamaan esim. afrikkalaisia vanhempia ja ymmärsimme kättelyn tärkeyden heille.

Kuten edeltävässä lainauksessa kasvattaja kertoo, on hänellä ja usealla muulla vastaajalla toiveena se, että kasvattajilla olisi enemmän taustatietoa eri kulttuureista. Tätä kautta kasvattajat pystyisivät paremmin ymmärtämään erilaisia kulttuureja sekä kunnioittamaan erilaisia kulttuuripiirteitä ja – tapoja alusta asti.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tässä luvussa kokoan yhteen tutkimukseni tuloksia ja esitän niiden pohjalta tehtyjä johtopäätöksiä. Hirsjärven, Remeksen ja Sarajärven (2009, 229) mukaan tutkimusta ei voi pitää valmiina vielä silloin kuin tulokset on analysoitu. Tuloksia ei pitäisi jättää lukijan eteen sellaisinaan vaan niitä tulisi selittää ja tulkita.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, minkälaisia kokemuksia kasvattajilla on monikulttuuristen lasten itsetunnon tukemisesta päiväkodissa. Selvitän miten monikulttuurisuus näkyy päiväkodin arjessa; minkälaisia haasteita se tuo mukanaan ja kuinka se puolestaan rikastuttaa päivittäistä varhaiskasvatusta. Osana tutkimusta perehdyn myös siihen kokevatko kasvattajat, että monikulttuurisuus on otettu riittävästi huomioon varhaiskasvatuksen sisällön suunnittelussa. Tutkimuksella pyritään selvittämään, olisiko tähän tarvetta kiinnittää tarkempaa huomiota monikulttuuristen lasten edun toteutumiseksi.

Tutkimuksen tuloksista voidaan päätellä, että monikulttuurisuus näkyy jokaisessa päiväkodissa. Kasvattajat näkevät monikulttuurisuuden ilmenemisen usealla eri tavalla ja lähestulkoon kaikki osasivat nimetä useita eri monikulttuurisuuden ulottuvuuksia. Monikulttuuriset lapset ja perheet ovat iso osa päiväkodin arkea. Erilaiset kulttuuri- ja kielitaustat näkyvät arjessa, mutta myös suomen kielen opettelua pidetään isona osana. Kotimaisen kielen opettelu rinnalla kasvattajat pitävät kuitenkin tärkeänä myös oman äidinkielen sekä kulttuuritaustan tukemista ja säilyttämistä. Suomi toisena kielenä-opetusta pidetään merkittävänä toimintamenetelmänä monikulttuuristen lasten kanssa työskennellessä.

Littusen (2012) tutkimustulosten mukaan varhaiskasvatus on samankaltaista jokaisessa päiväkodissa ja monikulttuurisuus ilmenee toiminnassa ainoastaan erilaisina toimintatapoina. Oman tutkimukseni tulosten perusteella voidaan todeta, että monikulttuurisuus otetaan huomioon pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa, mutta monikulttuurisuus ilmenee myös muilla tavoilla. Paavolan (2007) tekemässä tutkimuksessa tulokset osoittivat, että varhaiskasvattajien monikulttuurisuutta tukevat asenteet jäävät usein ajatuksen tasolle ja käytännön toteutuksissa paistaa yksikulttuurisuus. Saamani tutkimustulokset ovat tästä poikkeavia, sillä tuloksista voidaan tehdä johtopäätös, että kasvattajien avoimet asenteet mo-

nikulttuurisuutta kohtaan näkyvät myös toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Tutkimustuloksia tulkiten monikulttuurisuutta pidetään kasvatustyötä rikastuttavana tekijänä. Kasvattajien vastauksista voidaan tehdä johtopäätös, että monikulttuurisuus avartaa ajattelutapaa sekä tuo luonnollisella tavalla erilaisia kulttuureja esille. Monikulttuurisuuden kautta kasvattajat saavat myös tilaisuuden itsensä haastamiselle. Edellisten seikkojen lisäksi voidaan todeta, että monikulttuurisuus tuo uusia ulottuvuuksia toiminnan suunnitteluun. Voidaan myös päätellä, että monikulttuurisuuden ilmenemisen myötä lapset oppivat erilaisuudesta jo päiväkotiyäissä.

Tuloksista voidaan tehdä johtopäätös, että yleisimmät haasteet liittyvät vieraskielisten ja – kulttuuristen vanhempien kanssa kommunikointiin. Vastaavia tuloksia oli myös Ojapuskan (2016) tutkimuksessa. Kielelliset haasteet aiheuttavat väärinkäsityksiä sekä vaikeuttavat varhaiskasvatuksen periaatteiden selventämistä molempien tutkimusten tulosten mukaan. Kulttuurien yhteensovittaminen ja korvaavan toiminnan tai hoidon järjestäminen tilanteissa, joissa lapsi ei kulttuurillisista tai uskonnollisista syistä voi osallistua suunniteltuun aktiviteettiin, koetaan myös haasteelliseksi. Haasteellisuutta koetaan myös vanhempien kohdalla arkipäiväisten asioiden opettelussa, kuten lasten säänmukaisen vaatetuksen ymmärtämisessä, mikä hankaloittaa arkipäivää kasvattajien näkökulmasta. Täysin vastaava johtopäätös ilmeni myös Ojapuskan (2016) tutkimuksessa. Tuloksista päätellen monikulttuurisuus aiheuttaa myös pohdintaa kasvattajien oman arvomaailman ja vieraiden kulttuurien välillä. Lisäksi haasteeksi koetaan odotus siitä, että kasvattajat tunsivat erilaisia kulttuureja etukäteen.

Itsetunnon vahvistamiseksi ei Ahon (1996, 48) mukaan löydy yksityiskohtaisia ohjeita, vaan kasvattajan on aina otettava huomioon sekä oma että lapsen persoonallisuus ja ratkaistava ongelmat ja valittava toimintatapansa tilannekohtaisesti. Tärkeimpänä työvälineenä tässä toimii kasvattajan persoona. Itsetunnon tukemista ajatellen voidaan tulkita, että kasvattajat pitävät lapsen kokonaisvaltaista tukemista tärkeänä, erityisesti sopeutumisprosessin aikana. Tärkeinä tukivälineinä ja – muotoina koetaan esimerkiksi kuvat ja viittomat. Kasvattajien vastauksia tulkiten rutiinit ja lasten tasa-arvoinen kohtelu ovat avainasemassa. Lasta tulee kehua eikä tuoda

erilaisuutta liiaksi esille. Tuloksista ilmenneiden johtopäätöksien mukaan kiusaamiseen tulee puuttua välittömästi.

Tuloksien mukaan osa kasvattajista ei osaa sanoa, onko monikulttuurisuus huomioitu riittäväällä tasolla varhaiskasvatuksen sisällön suunnittelussa. Osa kokee myös monikulttuurisuuden otettavan kyllä huomioon, mutta parantamisen varaa olisi edelleen. Suomi toisena kielenä – ryhmä nostetaan usein esille monikulttuurisuutta ja sopeutumista tukevana tekijänä, mutta johtopäätösten mukaan siinäkin koetaan kaivattavan enemmän ohjeistusta toteutusta varten. Kasvattajat kokevat myös varhaiskasvatussuunnitelman olevan muokattavissa oman ryhmän kokoonpanolle sopivaksi. Vastauksia tulkiten kehitettävänä asiana ilmeisempänä on kasvattajien kulttuurituntemus, josta he itse kokivat kaipaavansa enemmän tietoa.

Yhteenvetona voidaan sanoa että monikulttuurisuus on nykypäivänä kasvattajille tuttu ja laaja-alainen ilmiö, jonka ilmenemistä voidaan kuvata monin eri tavoin. Käsitteen monimuotoisuuden vuoksi on erityisen tärkeää määritellä mistä puhutaan (Paavola & Talib 2010, 27). Monikulttuurisuus tuo mukanaan paljon päiväkodin arkipäivää rikastuttavia tekijöitä, mutta haasteiltakaan ei vältytä.

Yhteiskunnan monikulttuuristuessa myös vaatimukset kasvavat. Yhtenä monesta varhaiskasvatuksen tavoitteista avainasemassa on kaikille yhdenvertaisten varhaiskasvatusmahdollisuuksien toteuttaminen. Teoreettisen viitekehyksen sekä tutkimuksen tulosten perusteella tärkeinä tekijöinä voidaan nimetä tasa-arvoinen kohtelu, varhaiskasvattajien monikulttuurisuusosaamisen tärkeys sekä ihmissuhde- ja kohtaamistaidot. Tärkeänä pidetään myös suomenkielen opettelua mahdollisen oman äidinkielen kehittymisen ja tukemisen rinnalla sekä toimivaa yhteistyötä kasvatushenkilöstön ja vanhempien välillä.

Maahanmuuttajuus ja monikulttuurisuus voivat olla lapsen itsetuntoa uhkaavia tekijöitä (Bhatia & Wiitakorpi 2005, 14). Itsetunnon tukemista ajatellen aikuinen onkin tärkeässä roolissa, sillä lapsi tarvitsee turvallisen ilmapiirin ollakseen oma itsensä, jossa hänen ei tarvitse tuntea pelkoa nöyryytyksestä tai vähättelystä (Aho 1996, 48–49). Lisäksi esimerkiksi puutteellinen kielitaito saattaa aiheuttaa lapselle alemmuuden tunnetta. Tulosten perusteella tämä on hyvin tiedostettu varhaiskasvatuksen kentällä ja toiminta on kielen tukemiseen perustuvaa. Tuloksissa esille

nostetut Suomi toisena kielenä – ryhmät tukevat lasten kielitaitoa ja integroitumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Tutkimustuloksista nousseiksi **kehitysideoiksi** nostaisin erityisesti päiväkodissa ilmenneisiin kommunikaatio-ongelmien panostamisen. Tärkeänä tekijänä toimii tulkin käytettävyys ja saatavuus tilanteen niin vaatiessa. **Sosionomin** varhaiskasvatusosaamisen kehittämisen kannalta tutkimuksen tuloksia hyödyntäen saadaan tietoa siitä, minkälaiset asiat varhaiskasvattajat kokevat haasteellisiksi ja mitkä asiat puolestaan ovat voimaannuttavia. Mielestäni merkittävimäksi asia ksi nousi erilaisten kulttuurien tuntemuksen puuttuminen, sillä siinä kaivataan selkeästi apua ja lisätietoa. Vaikka sosiaalialan ammattilaisilla on Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentian (2017, 49) mukaan velvollisuus ylläpitää ja kehittää omaa ammatillista osaamistaan, voisi aiheeseen liittyvän täydennyskoulutuksen järjestäminen kaikille alan ammattilaisilla olla tarpeellista. Lisääntyneen tiedon ja varmuuden kautta myös varhaiskasvatuksen laatu paranee.

Jatkotutkimuksena olisi tärkeää myös panostaa kartoittamaan ilmiöitä, joissa kasvattajat ja erityisesti vanhemmat kokevat tarvitsevansa opastusta, jotta turhilta väärinkäsityksiltä välttyttäisiin. Ojapuska (2016) on aihetta tutkittanutkin ja opinnäytöksensä tuotoksena kehittänyt oppaan päiväkodin käytännöistä maahanmuuttajaperheille. Aiheellista olisikin selvittää, minkälaisia opastustarpeet ovat alueittain, sekä saada oppaita käyttöön laajemmallakin alueella. Lisäksi hyvän kasvatuskumppanuuden tukemiseksi on tärkeää löytää yhteisymmärrys kasvatuseriaatteista kasvattajien ja vanhempien välillä, kulttuurien eroavaisuuksista huolimatta. Kasvatuseriaatteen tulisi ehdottomasti olla kaikilla osapuolilla sama; lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja kehityksen tukeminen suomalaisen yhteiskunnan jäseneksi.

LÄHTEET

A 16.3.1973/239. Asetus lasten päivähoidosta.

Aho, S. & Heino, S. 2000. Itsetunnon vahventaminen päiväkodissa. Turku: Turun yliopiston opettajankoulutuslaitos.

Aho, S. & Tarkkonen, H. 1999. Itsetuntoharjoituksia esi- ja alkukasvatusikäisille. Turku: Turun opettajankoulutuslaitos.

Aho, S. 1996. Lapsen minäkäsitys ja itsetunto. Helsinki: Oy Edita Ab.

Baldock, P. 2010. Understanding cultural diversity in the early years. Los Angeles: SAGE.

Bhatia, E. & Wiitakorpi, M. 2005. "Me ollaa iha' hyvii": -menetelmiä ja keinoja terveydenhoitajille lasten itsetunnon tukemiseen. Turun ammattikorkeakoulu. Hoitotyön koulutusohjelma. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 16. Turku: Turun kaupungin painatuspalvelukeskus.

Cacciatore, R. Ei päiväystä. Itsetunnon tukeminen. [Verkkosivu]. Cacciatoren kotisivut. [Viitattu 14.2.2016]. Saatavana: <http://www.raisacacciatore.fi/1>

Cacciatore, R., Korteniemi-Poikela, E. & Huovinen, M. 2008. Miten tuen nuoren ja lapsen itsetuntoa. Juva: WS Bookwell Oy.

Creswell, J. W. 2007. Research design: Qualitative & quantitative approaches. Thousand Oaks, Ca: Sage Publications.

Eriksson, P. & Kovalainen, A. 2008. Qualitative Methods in Business Research. London: Sage Publications.

Friman, T. 2014. Asiat rohkeasti esiin monikulttuuristen perheiden kanssa. Lastentarha 4 (2014), 16.

Gyekye, M. & Nikkilä, P. 2013. Arviointiympyrä: oppimisen mahdollisuudet näkyviin. Vantaa: Pedatieto Oy.

Heinämäki, L. 2004. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Stakes, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 58. Tampere: Tampere University Press.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

- Hujala, E. & Turja, L (toim.). 2016. Varhaiskasvatuksen käsikirja. 3., päivitetty painos. Juva: PS-kustannus Oy.
- Hujala, E. & Turja, L (toim.). 2017. Varhaiskasvatuksen käsikirja. 4., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus Oy.
- Kalajoki, M. 2010. Vahva itsetunto luodaan lapsuudessa. [Verkkosivu]. Oppi & Ilo. [Viitattu 14.2.2016]. Saatavana: http://www.oppijailo.fi/index/artikkelit/vahva_itsetunto_luodaan_lapsuudessa
- Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja –sarja. Tampereen Yliopistopaino Oy: Juvenes Print.
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja –sarja. Suomen Yliopistopaino Oy: Juvenes Print.
- Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja –sarja. Suomen Yliopistopaino Oy: Juvenes Print.
- Keltikangas-Järvinen, L. 2004. Temperamentti: ihmisen yksilöllisyys. Helsinki: WSOY.
- Komi, T. 2011. Monimuotoisuus voimavarana. Lastentarha 3 (2011), 10.
- Kyrölä, M. 2014. Kieli avaimena yhteiskuntaan. Maahanmuuttajataustaisen lapsen suomen kielen omaksuminen erilaisissa sosiaalisissa ympäristöissä. [Opinnäytetyö]. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. [Viitattu 22.10.2017]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2014112717246>
- L 19.1.1973/36. Varhaiskasvatuslaki.
- Lapsen itsetunnon tukeminen. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Mannerheimin lastensuojeluliitto. [Viitattu 14.2.2016]. Saatavana: http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/lapsen_itsetunnon_tukeminen/
- Littunen, E. 2012. Monikulttuurinen varhaiskasvatus päiväkodissa. [Opinnäytetyö]. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. [Viitattu 22.10.2017]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2012120418257>
- Lunneblad, J. 2006. Förskolan och mångfalden. En etnografisk studie på en förskola i ett multietniskt område. Acta universitatis gothoburgensis Göteborg studies in educational sciences 247. Göteborgs universitet.

- Maahanmuuttovirasto. 2010. Sanasto. [Viitattu 27.9.2017.] Saatavana: <http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?path=8,2754,2761>
- Macmillan, B. 2006. Miksi pojat ovat poikia ja miten kehittää heidän parhaita puoliaan. Helsinki: WSOY.
- Ojapуска, L. 2016. Suomalaisen varhaiskasvatuksen käytäntöjen opastaminen maahanmuuttajaperheille. [Opinnäytetyö]. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. [Viitattu 22.10.2017]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2016120418954>
- Oksi-Walter, P., Roos, J. & Viertola-Cavallari, R. 2009. Monikulttuurinen perhe. Helsinki: Arkki.
- Paavola, H. & Talib, M. 2010. Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. Jyväskylä: Ps-kustannus.
- Paavola, H. 2007. Monikulttuurisuuskasvatus päiväkodin monikulttuurisessa esiopetusryhmässä. Helsingin yliopisto. Käyttämistieteellinen tiedekunta, soveltavan kasvatustieteen laitos, tutkimuksia 283.
- Remu, N. 2006. Tuhat ja yksi kieltä pääkaupunkiseudun varhaiskasvatuksessa: selvitys varhaiskasvatuksen monikulttuurisuustilanteesta kunnan järjestämässä päivähoitossa pääkaupunkiseudulla helmikuussa 2005. Helsinki: Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus.
- Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Siljamäki, T. 2015. 10 keinoa arvostaa erilaisia perheitä. Lastentarha 5 (2015), 23.
- Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Juva: WSOY.
- Sivula, R. & Turpeinen, M. 2014. Yhdessä olemme me : Maahanmuuttajaperheen tukeminen varhaiskasvatuksessa Seinäjoella. [Opinnäytetyö]. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. [Viitattu 22.10.2017]. Saatavana: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2014120318209>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. 2007. Maahanmuuttajatyön kehittäminen varhaiskasvatuksessa: Varhaiskasvatuksen maahanmuuttajatyön kehittämisjaosto. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Selvityksiä 2007:62.
- Suomi toisena kielenä –opettajat ry. 18.4.2016. Kieli- ja kulttuuritietoinen varhaiskasvatus S2-opetuksen perustana. [Verkkosivu]. [Viitattu 17.10.2017]. Saatavana: <https://s2opettajat-fi-bin.directo.fi/@Bin/78fcd9408d6227f2f92454408f96d63e/1508256804/application/pdf/778011/Kieli-%20ja%20kulttuuritietoinen%20varhaiskasvatus%20S2-opetuksen%20perustana.pdf>

- Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. 2017. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. [Verkkajulkaisu]. Saatavana: <http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>
- Talib, M. 2002. Monikulttuurinen koulu: Haaste ja mahdollisuus. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Toim. Valli, R. & Aaltola, J. 2015. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 4., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, S. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi,
- Uusitalo, H. 1995. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. 2. painos. Porvoo: WSOY.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 56. Helsinki: Stakes.
- Vehkalahti, R. 2007. Kehu lapsi päivässä: Vinkkejä ja toimintatapoja lapsen itsetunnon tukemiseen. 3. painos. Helsinki: Lasten keskus.
- Viittala, K. 2006. Lasten yhteinen varhaiskasvatus. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes.
- Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4. uud. p. Bookwell oy: PS-kustannus.
- Väestöliitto. 2017. Itsetunto. [Verkkosivu]. [Viitattu 27.10.2017]. Saatavana: <http://www.vaestoliitto.fi/nuoret/mina-ja-muut/itsetunto/>

LIITTEET

Liite 1. Kysely

LIITE 1. Kysely

Hyvä varhaiskasvattaja!

Olen sosionomiopiskelija Katarina Koivusipilä Seinäjoen ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyötäni monikulttuuristen lasten itsetunnon tukemisesta päiväkodissa. Opinnäytetyöni valmistuu syksyllä 2017.

Pyrin tutkimukseni kautta selvittämään sitä, minkälaisia kokemuksia kasvattajilla on monikulttuuristen lasten itsetunnon tukemisesta päiväkodissa ja millaisia erityistarpeita kasvattajan täytyy huomioida. Opinnäytetyössäni monikulttuurisella lapsella tarkoitetaan lasta, jonka vähintään toinen vanhempi on vieraasta kulttuurista. Tutkin mm. seuraavia asioita:

- Miten kulttuurierot vaikuttavat itsetunnon tukemiseen
- Miten monikulttuurisuus näkyy päiväkodin arjessa ja millaisia haasteita/rikkauksia se on tuonut mukanaan
- Olisiko hyvä, jos monikulttuurisuudesta järjestettäisiin lisäkoulutusta

Vastaaminen tapahtuu nimettömästi ja on vapaaehtoista. Vastausten käsitteleminen on luottamuksellista ja tutkimusaineisto kerätään ainoastaan tätä opinnäytetyötä varten. Tutkimusaineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua. Vastaustilan loppuessa voit aina jatkaa paperin toiselle puolelle. Vastauksesi voit palauttaa vastauslaatikkoon. Vastausaikaa on perjantaihin 2.6.2017 asti.

Suuri kiitos osallistumisestasi!

Kiitokseksi tarjoan kahvipullaa kahvihuoneessa. 😊

Vastaa mielelläni tutkimusta koskeviin kysymyksiin; katarina.koivusipila@seamk.fi

1. Mikä on oma koulutuksesi? Kuinka pitkään olet työskennellyt varhaiskasvatuksen parissa?

2. Miten monikulttuurisuus näkyy päiväkotinne arjessa?

3. Millä tavalla monikulttuurisuus rikastuttaa kasvatustyötä?

4. Entä millaisia haasteita monikulttuurisuus tuo mukanaan? (Esim. kulttuurierot, omat arvot ja asenteet, yhteistyö vanhempien kanssa...)

5. Mitä erityistarpeita monikulttuurisen lapsen itsetunnon tukemisessa täytyy huomioida? (Esim. sopeutuminen, lasten keskinäiset suhteet ja ryhmäytyminen. Vai onko mielestäsi erityistarpeita?)

6. Koetko, että varhaiskasvatuksen sisällön suunnittelussa on huomioitu monikulttuurisuus riittävästi? Miksi/miksi ei?

